

Motion till riksdagen 2020/21:4035

av **Ebba Busch m.fl. (KD)**

med anledning av prop. 2020/21:100 2021 års ekonomiska vårproposition

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	3
Tryggheten först – Kristdemokraternas ekonomiska vårmotion 2021	3
Ekonomiska utsikter	5
Kristdemokraternas ekonomiska politik.....	13
En hälso- och sjukvård att lita på.....	17
Att åldras i trygghet och värdighet	18
Rätten till assistans en självklarhet	19
Stärk socialtjänsten	20
Stärkt folkhälsa	21
Familjepolitik för ökad trygghet och frihet	22
Stärkt rättsväsende för ökad trygghet	24
Ansvarsfull och human migrationspolitik	25
Bättre och mer effektiv integration.....	26
Ett företagsklimat för fler jobb	28
Reformer för fler bostäder	30
En skola för kunskap och bildning	31
Tryggare ekonomi för äldre	32
Goda kommunikationer i hela landet.....	33
En hållbar miljö- och klimatpolitik.....	34
Ett stärkt jordbruk.....	35
Sammanhållning över gränserna.....	36
Försvaret och samhällets krisberedskap	38

En politik som stöder, inte styr, kulturen.....	39
Det civila samhället	39
Kristdemokraternas tillkommande reformer våren 2021	42
Reformer för att bryta långtidsarbetslösheten.....	42
Förstärkningar av nystartsjobben	42
Dubbelt jobbskatteavdrag – jobbstimulans vid återgång till arbete	43
Tillfälligt handledarstöd	44
Stöd till arbetsintegrerande sociala företag	45
Svensk sjukvårdspersonal behöver återhämtning	45
Ersätt arbetsgivare som lånar ut medicinskt utbildad personal	46
Utbildningsmedel till Socialstyrelsen	46
Återhämtning för vårdpersonal	46
Hur mår Sverige efter krisen? Åtgärder för att mota en ohälsoskuld	47
Hälsa och aktivering för barn och unga	48
Gemenskap och aktivering för äldre	49
Vårdreformer och stärkt civilsamhälle.....	49
Stärkt kvinnofrid.....	51
Ökade resurser till kvinnojourerna och brottsofferjourerna.....	52
Trygghetspaket till hotade kvinnor	52
Återanställ pensionerade poliser	52

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.

Tryggheten först – Kristdemokraternas ekonomiska vårmotion 2021

Den här vårmotionen presenteras i ett läge där Sverige fortsatt befinner sig i en pandemi och ekonomisk kris, men där hoppet om att kunna återgå till en mer normal tillvaro ändå lyser starkt. Fler och fler blir vaccinerade, och även om vägen till att kunna öppna samhället igen kantas av osäkerheter så finns det målet ändå inom räckhåll. Konkreta åtgärder behövs för att hantera de allvarliga problem som finns här och nu men även åtgärder för att undvika värre problem framöver behövs. Kristdemokraternas vårmotion tar därför fasta på hur vi kan skapa trygghet här och nu men också efter pandemin. Tryggheten att ha ett jobb att gå till. Tryggheten av en vård och omsorg man kan lita på. Tryggheten att inte bli utsatt för brott eller våld.

Pandemin måste fortfarande hanteras. Vårdpersonal sliter och har slitit hårt i över ett års tid, ändå är situationen på flera av landets intensivvårdsavdelningar som värst just nu. Det är heroiska insatser som sjukvårdens personal uppbringat. Men förutom den fysiska press det innebär att jobba många och långa arbetspass, så har kanske den psykiska påfrestningen tärt mest. Känslan av att pandemin aldrig verkar ta slut, en strid ström av svårt sjuka patienter månad efter månad, och maktlösheten i att behöva se patienter gå bort utan sina anhöriga på plats. Vi riskerar därför att hamna i en ny nationell kris med utbränd vårdpersonal och massjukskrivningar. Att ge förutsättningar för återhämtning är därför helt nödvändigt och Kristdemokraterna föreslår en återhämtningsmånad för vårdpersonal – utöver semester – för återhämtning samt tid med nära och kära. Vi har kunnat lita på den svenska vårdpersonalen, nu måste de kunna lita på oss.

I pandemins spår har även permitteringar och varsel följt. Nästan en halv miljon svenskar är arbetslösa i dag – det är en oroväckande siffra. Vi vet från tidigare kriser att risken är stor att allt fler fastnar allt längre bort från arbetsmarknaden. Det minskar enskildas och familjers ekonomiska trygghet. Det innebär också att arbetsgemenskap går om intet samt att kunskap och kompetens riskerar att göra detsamma. Återigen vill vi inte att den kris vi nu är på väg ur ersätts av en kris där arbetslösheten biter sig fast på en ny hög nivå. Vi behöver därför skarpa jobbreformer här och nu. Kristdemokraterna vill bl.a. förstärka nystartsjobben och införa jobbstimulans för att fler ska komma i arbete snabbt.

Det kommer en morgondag. Vi är många som när hoppet om att kunna återgå till ett vanligt liv och träffa familj, kollegor och vänner igen. Samtidigt som vi hanterar det akuta läget i vården och på arbetsmarknaden, så behöver vi lyfta blicken. Blicken måste fästas både på det omedelbara men också på samhällsproblemen av mer långsiktig karaktär.

Det är mycket vi inte vill ska bli som vanligt igen. Vårdköerna var långa och vården ojämlik redan före pandemin. Barn och unga rörde för lite på sig och brottades med

psykisk ohälsa. Äldre satt ensamma. Poliserna var för få och kvinnor utsattes för grova brott av sina närstående – även före pandemin.

Så hur mår då Sverige efter krisen? Världshälsoorganisationen WHO varnar för att hela samhällets mentala hälsa och välbefinnande har påverkats allvarligt av krisen. Civilsamhällets stödlinjer, pensionärsorganisationer samt barn- och ungdomsföreningar vittnar om många tuffa samtal med människor som mår dåligt. När krisen är över behöver vi inte bara reformer för ekonomins återhämtning, utan även för att stärka människors hälsa och välbefinnande.

Det arbetet måste börja nu, Sverige måste börja fungera igen. Kristdemokraterna förstärker primärvårdens och elevhälsans kapacitet att hjälpa människor med fysiska och psykiska vårdbehov, stöder civilsamhällets insatser samt aktiverar barn och unga som varit stillasittande under pandemin.

Kristdemokraterna har nyligen presenterat sitt förslag på århundradets vårdreform för att komma till rätta med de grundläggande problemen i svensk sjukvård. Det vill vi göra genom att bl.a. flytta ansvaret och finansieringen av sjukvården från regionerna till staten. Men redan nu kan viktiga steg tas för att förbättra tillgängligheten i svensk sjukvård. Vi stärker vårdgarantin och ger staten redan nu en nyckelroll i att bekämpa vårdköerna genom att införa en nationell vårdförmedling. Vi stärker möjligheterna till en fast läkarkontakt i primärvården.

Och vi tar krafttag mot våldet och brottsligheten som drabbar kvinnor, bryter ner familjer och skadar tilliten i samhället. Vi fortsätter den långsiktiga förstärkningen av polisen som bidrar till goda arbetsvillkor och fler arbetskolligor. Vi skjuter till mer resurser till resten av rättssamhället. Och vi stärker kvinnors trygghet.

Regeringen och samarbetspartierna klarar inte av att hantera den kris vi befinner oss i och inte heller komma med lösningar på de breda samhällsproblemen. De har ingen gemensam bild av framtiden utan är i stället fullt upptagna med att hålla ihop sitt januariavtal och sitta kvar vid makten. Resultatet är en trött regering och ett splittrat regeringsunderlag. Ett handlingsförslamat samarbete som sätter själva samarbetet först och inte Sveriges bästa först.

Kristdemokraterna menar i stället att tryggheten måste komma först – i krisen och efter krisen. Ett Sverige som fungerar. Ett Sverige att lita på där trygghet och samhällsgemenskap bara kan skapas om modet och handlingskraften finns. Kristdemokraterna står redo att sätta tryggheten först för Sveriges bästa.

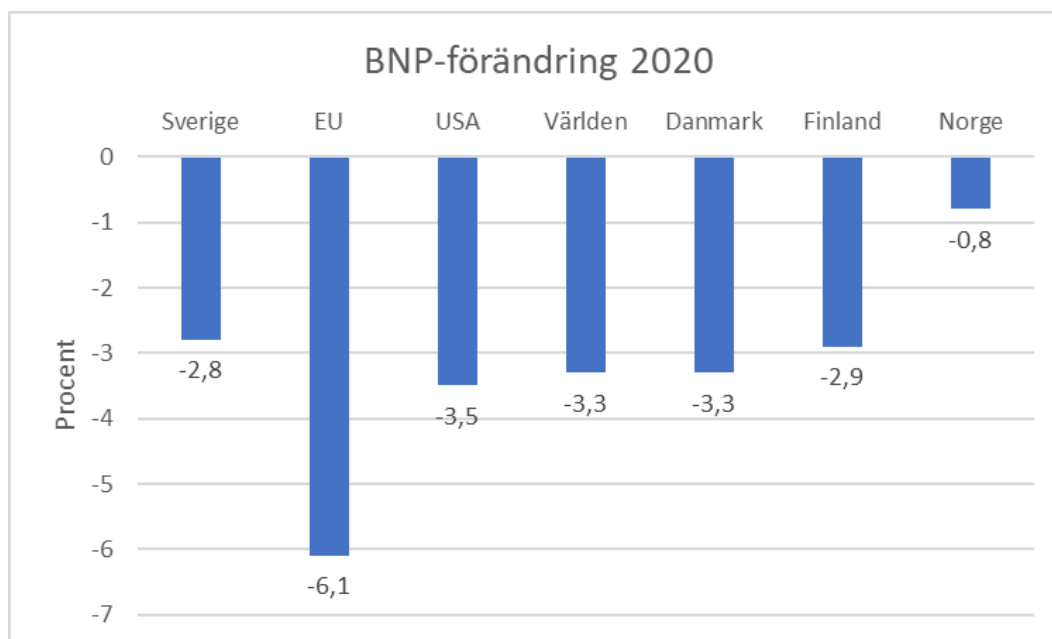
Ekonomiska utsikter

Den ekonomiska kris som har uppstått till följd av covid-19 skiljer sig från andra ekonomiska kriser då den inte är ett resultat av felaktigt agerande av ekonomins olika aktörer. Den är i stället ett resultat av att ekonomisk aktivitet har stängts ned eller minskat avsevärt för att minska smittspridningen. I många länder har det skett som en direkt följd av regeringsbeslut och i vissa länder, som Sverige, även genom starka rekommendationer.

Krisen är exogen. Det gör också att det är motiverat att stödja företag och anställningar på ett annat vis än om krisen t.ex. hade sitt ursprung i en viss företagsbransch med stora obalanser och missförhållanden, eller i en sektor på en global marknad som inte var konkurrenskraftig. I sådana scenarion skulle det inte finnas lika starka skäl att gå in med direktstöd och kraftfulla permitteringsstöd, utan i stället satsa på olika typer av omställningsstöd.

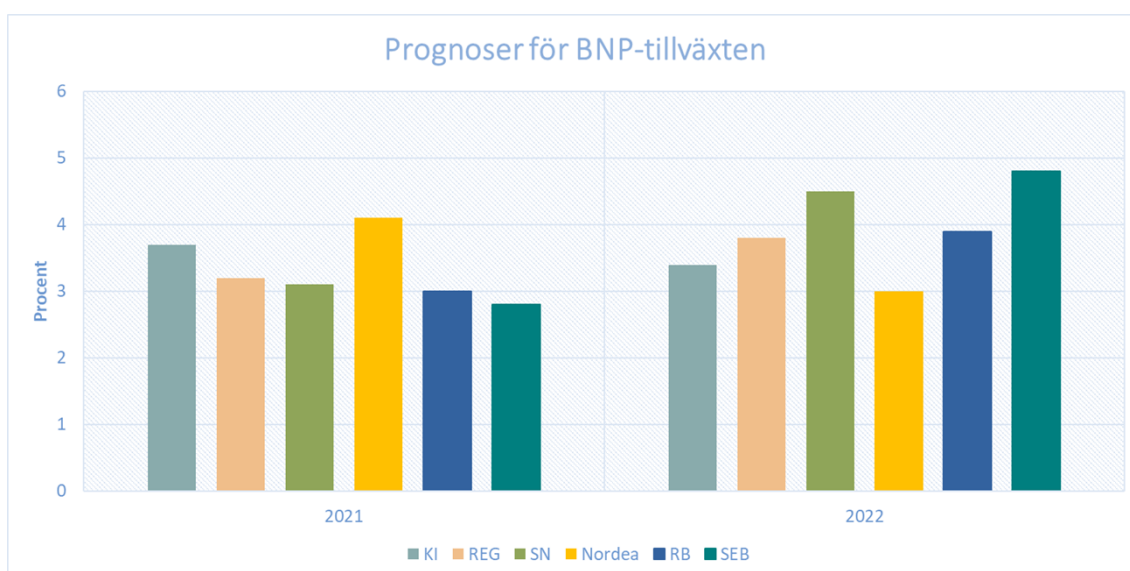
Men stöden handlar om mer än att rädda företag och jobb i sig. Krisen har medfört förändringar i de grundläggande livsvillkoren och med det i många fall minskad tillgång till skyddsfaktorer. Det har inneburit en ökad risk för misshandel i hemmet, en ökad utsatthet för barn och en isolering för många med påtagliga skadeverkningar. Men också arbetslöshet, konkurser och ekonomisk oro har negativa följdverkningar på hälsan och riskerar att öka mänskligt lidande genom ökat utanförskap och missbruk samt fler depressioner och självmord. Att rädda företag och arbetstillfällen handlar ytterst om att hjälpa människor – inte om pengar i sig.

Den svenska ekonomin, liksom övriga världens ekonomi, har ett dramatiskt år bakom sig. Efter stora tapp i BNP under framför allt andra kvartalet 2020 återhämtade sig tillväxten kraftigt under tredje kvartalet – då samhället började öppna upp igen. Under det fjärde kvartalet dämpades dock återhämtningen av en andra smittovåg och nya restriktioner. BNP-tappet för helåret var svårbedömt, vilket visades i att prognoserna varierade kraftigt mellan prognosinstitut och tidpunkt under året, men slutade med att den svenska ekonomin krympte med knappt 3 procent. Utfallet ligger i linje med Finland, något starkare än Danmark, USA och världsgenomsnittet – och mycket starkare än EU-snittet. Däremot är Sveriges utfall betydligt sämre än Norges.

Källa: IMF.

Tillväxten är fortsatt dämpad under det första kvartalet i år, på grund av en tredje våg av smittspridning och restriktioner som följer av det. Barometerindikatorn, som speglar stämmningsläget i ekonomin som helhet, har stigit till en nivå som ligger över medelvärdet, vilket innebär en starkare ekonomi än normalt. Uppgången beror framför allt på optimism inom industrin. Dock innebär flaskhalsar och därmed kraftigt höjda priser på containerfrakt, och den stora bristen på vissa för industrin viktiga komponenter, att utvecklingen inom industrin hålls tillbaka, vilket även får effekt på BNP-tillväxten. Problemen hänger i även under andra kvartalet. Under tredje och fjärde kvartalet spås dock återhämtningen ta ordentlig fart, då de flesta vuxna beräknas ha erbjudits vaccin. Den främsta drivkraften till att konjunkturen då vänder uppåt är att hushållens konsumtion förväntas öka igen – tack vare lättade restriktioner och en uppdämd konsumtionsvilja. Dessutom väntas den starka tillväxten i omvärlden, framför allt driven av USA:s prognosticerade tillväxt på 5,5 procent, påverka den svenska tillväxten positivt. För helåret 2021 bedömer de flesta instanser därmed att BNP-tillväxten kommer vara god, och hamna på mellan 2,8 och 4,1 procent. Även under 2022 bedöms tillväxten vara god, samtidigt som det fortsatt finns lediga resurser i ekonomin.

Prognosdatum: KI – Konjunkturinstitutet (210331), REG – Regeringen (210415), SN – Svenskt Näringsliv (201208), No – Nordea (210127), RB – Riksbanken (210210), SEB (210126).

Trots en god tillväxt råder fortsatt stor osäkerhet och ett antal orosmoln hägrar över ekonomin som helhet. Tillväxtprognoserna, som vanligen innebär ett visst mått av osäkerhet, är under pandemin än svårare att lita till. Detta för att prognoserna bygger på antaganden om att vaccineringen fortlöper som planerat, och att smittspridningen kommer att dämpas. Den senaste tiden har inneburit ett antal besked om försenade och uteblivna vaccinleveranser och vi är nu mitt uppe i en tredje smittovåg, vilket visar att dessa antaganden är sköra. Dessutom finns risk för att vaccinering i andra länder dröjer och att nya mutationer av viruset uppstår, vilket påverkar smittspridningen negativt. Nya mutationer kan också förändra sjukdomsförlopp och vaccinetts effekt. Fortsatt smittspridning, försenad vaccinering och förlängda restriktioner skulle få stora konsekvenser för bl.a. hushållens möjligheter att konsumera och resa och för företagets handelsmöjligheter, inte minst i branscher med mycket fysisk kundkontakt. Detta får snabbt effekter på ekonomin som helhet, vilket det senaste årets berg-och-dal-bana i BNP-tillväxt visat. Det finns även risk för att allt fler länder inför protektionistiska

åtgärder – som skulle vara till särskilt stor skada för tillväxten i en liten exportberoende ekonomi som Sverige.

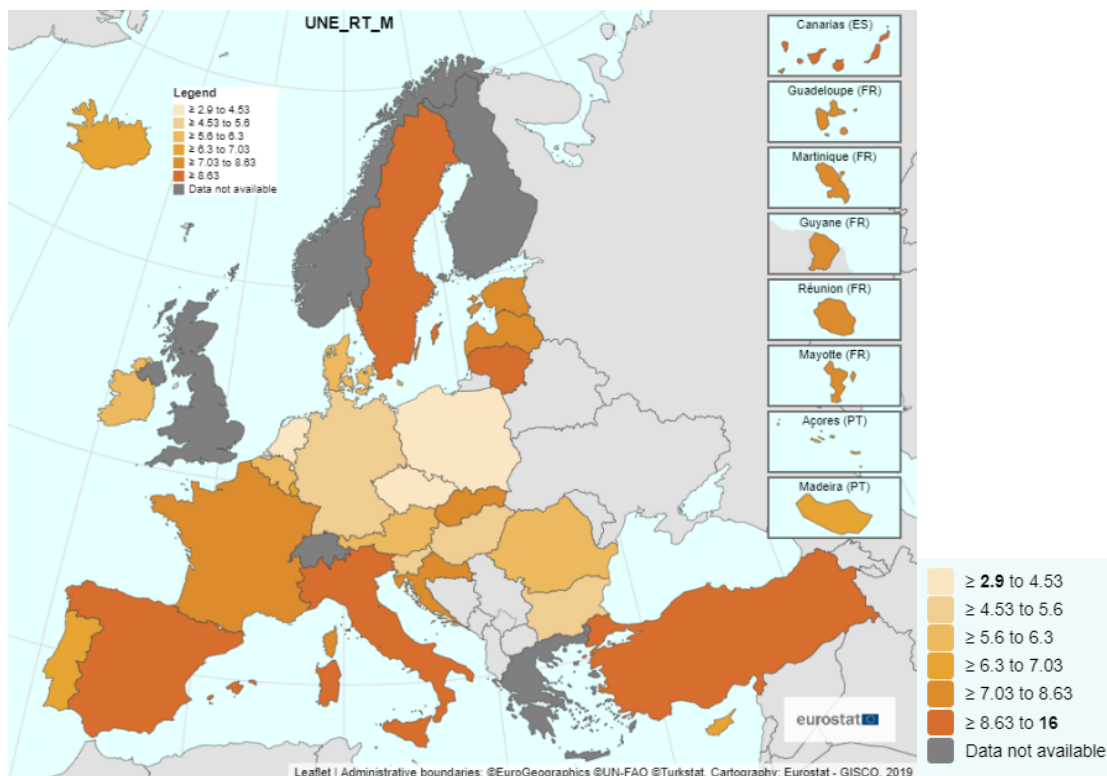
De goda BNP-prognoserna innebär förvisso en påbörjad vändning av konjunkturen, men Sveriges ekonomi befinner sig fortsatt i en djup lågkonjunktur under 2021. Detta beror främst på den höga arbetslösheten, som förväntas ligga kvar på höga nivåer (8,6 procent enligt Konjunkturinstitutets marsprognos). Det innebär att resursutnyttjandet ligger under sin jämviktsnivå, och att BNP-gapet inte sluts.

Trots att detta har en dämpande effekt på prisutvecklingen, börjar vissa marknadsaktörer varna för tillfälligt stigande inflation. Anledningen är den femdubbling av fraktpriser världen över som orsakats av störningar i den globala handeln med containrar med anledning av pandemin. Dessutom bidrar den starka industrikonjunkturen till att driva upp råvarupriserna till höga nivåer. Slutligen har stora stimulanspaket aviserats i USA, och givet att vaccineringen gått snabbare där än i EU kommer konsumtionen igång tidigare, driven av både stimulanser och en uppdämd konsumtionsvilja. Resultatet syntes redan i mars då amerikanska KPI steg väl över 2 procent. Skulle inflationsrisken realiseras här och påverka räntorna, så påverkar det i sin tur hur stöttande finanspolitiken kan vara. Redan nu är stigande långräntor i omvärlden (främst USA) en potentiell risk för tillväxten, eftersom de kan ge stramare finansiella förhållanden.

Så länge resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är lågt och det därmed inte finns någon större press på löneökningar kommer dock dessa effekter – i den mån de uppstår – endast vara tillfälliga. Prognosmakarna spår därmed i princip ingen inflation och centralbankerna förväntas fortsatt bedriva lågräntepolitik de närmaste åren. Men skulle inflationsrisken bli mer än tillfällig, och ränteläget därmed förändrat, kan det få stor påverkan på realekonomin. Inte minst svenska hushåll, som är högt belånade och räntekänsliga, skulle påverkas – vilket kan innebära negativa effekter på konsumtionen och återhämtningen.

Om inflationsrisken är ett orosmoln så är arbetslösheten i Sverige en reell risk här och nu för den ekonomiska utvecklingen. Det finns osäkerheter i att jämföra arbetslöshet mellan länder, som är ännu större i coronatider. De innebär risk för både över- och underdrifter av den svenska arbetslösheten relativt övriga länders. I de länder som stängt ned helt, till skillnad från Sverige, har arbetslösa inte kunnat söka jobb och räknas då inte med som arbets sökande, vilket underskattar arbetslösheten hos dessa länder. I Sverige har vi dock använt oss av korttidspermitteringar i omfattande grad, vilket innebär att det finns en risk att vi har skjutit upp vårt arbetslöshetsproblem. Det innebär att vi ännu inte ser fullheten av den arbetslöshet som krisen skapat, och att det därmed i stället är arbetslösheten i Sverige som underskattas. Givet dessa osäkerheter kan ändå konstateras att Sverige befinner sig bland de fem EU-länder som har högst arbetslöshet.

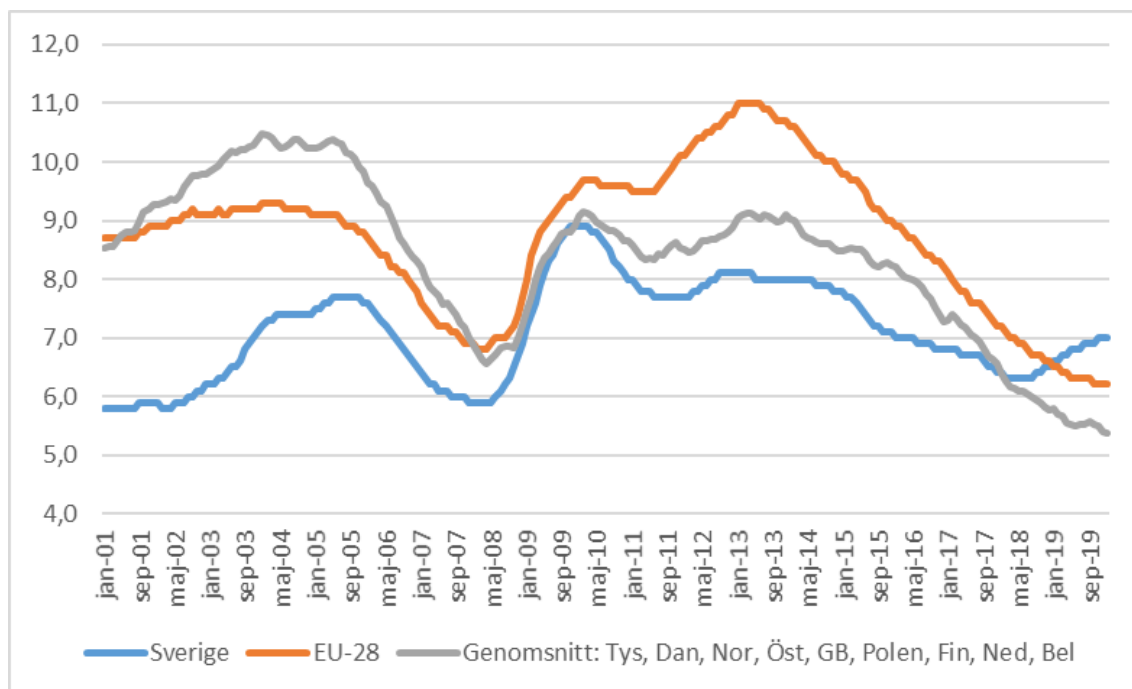
Arbetslöshet januari 2021, procent, säsongsjusterad

Källa: Eurostat.

Att jämförelsen inte är helt missvisande förstärks även av att Sverige redan före pandemin hade en stor arbetslöshet i jämförelse med andra EU-länder. I januari 2019 var Sverige 18:e sämst av 28 länder. I jämförbara länder har utvecklingen vad gäller arbetslöshet fram till pandemins början dessutom sett klart bättre ut. Samtidigt som arbetslösheten har minskat i EU har den faktiskt ökat i Sverige. Ur ett arbetslöshetsperspektiv utgör alltså de senaste två mandatperioderna förlorade år. De förlorade åren under regeringen Löfven vad gäller strukturellt riktiga reformer för en bättre fungerande svensk arbetsmarknad, och i förlängningen svensk ekonomi, har inneburit att Sverige stod sämre rustat än vad som hade behövt vara fallet inför den djupa ekonomiska nedgång vi befinner oss i.

Arbetslöshet i Sverige, EU28 och ett genomsnitt av jämförbara länder

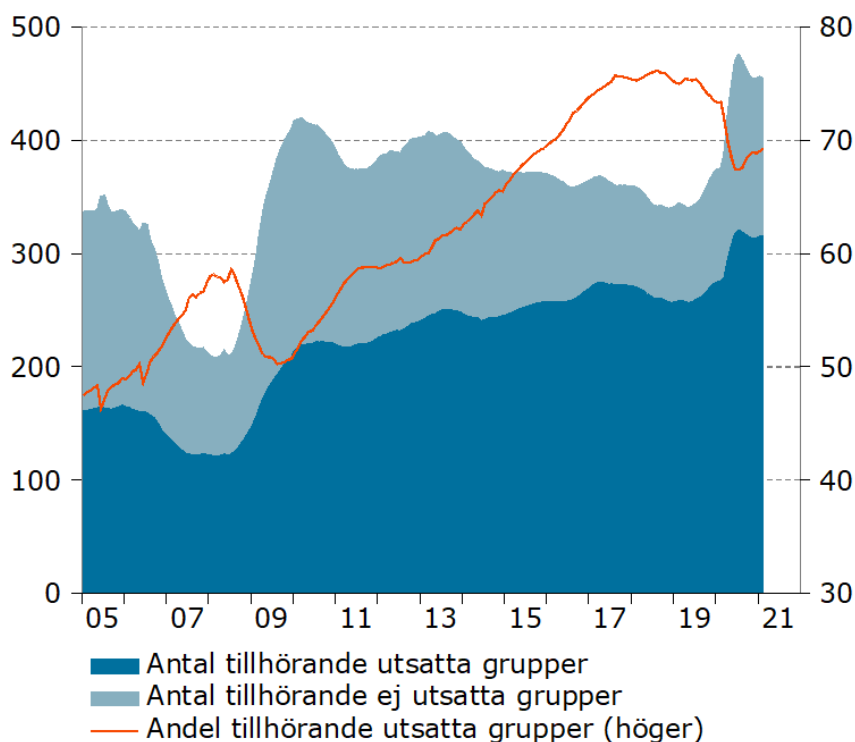

Källa: Macrobonds, via Ekonomifakta.se.

Sverige har alltså misslyckats att under relativt goda omständigheter få bukt med ett brett utanförskap och hög arbetslöshet, och detta illustreras tydligt av att arbetslösa i s.k. utsatt ställning på arbetsmarknaden har ökat i andel, men även i antal, under flertalet av de senaste åren.

Under krisen har situationen förvärrats för dessa grupper, dvs de som är födda utanför Europa, saknar fullständig gymnasieutbildning, har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller är 55 år eller äldre. Antalet i dessa utsatta grupper har ökat under pandemin, samtidigt som sammansättningen av arbetslösheten har förändrats så att andelen arbetslösa i utsatta grupper har sjunkit. Detta beror på att arbetslösheten har ökat även bland ej utsatta grupper, som står närmare arbetsmarknaden och har lättare att få jobb. Det innebär att det ökande antalet i utsatta grupper nu har hamnat längre bak i jobbkön.

Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen - Tusental respektive procent, säsongrensade månadsvärden

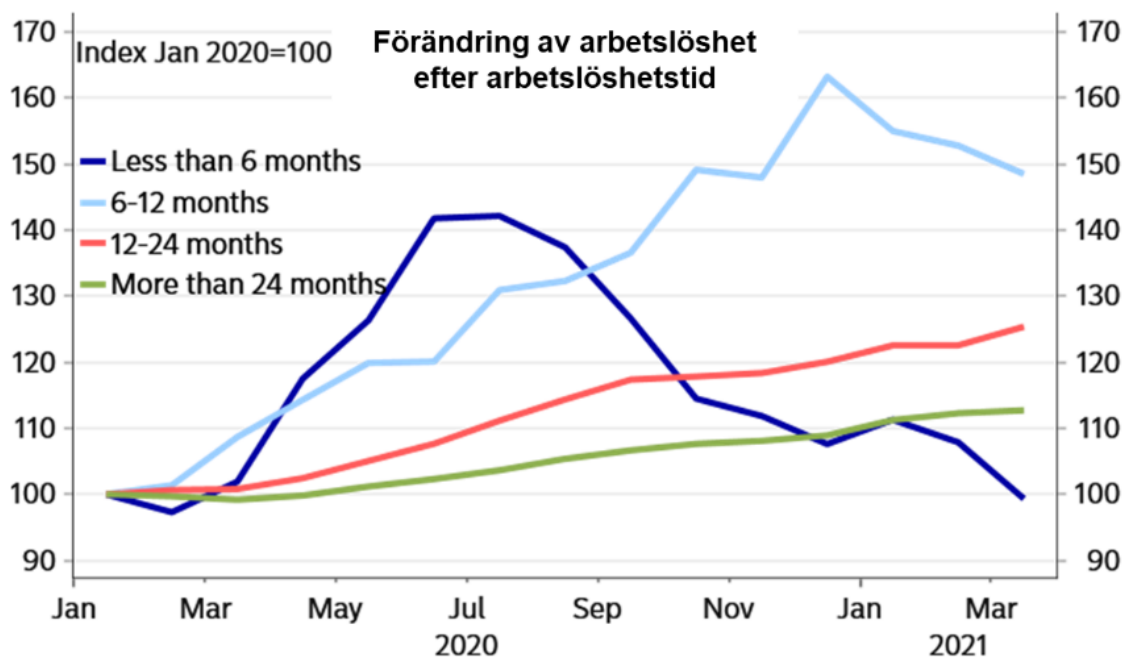
Källa: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Regeringen har också själva förvärrat situationen genom att inte inkludera tidsbegränsat anställda, förutom ett möjligt undantag för verksamhetskritisk personal, i systemet för korttidspermitteringar. Bland de öppet arbetslösa är det sannolikt att en stor andel är personer som förlorat sina tillfälliga anställningar, enligt Arbetsförmedlingen. Eftersom permitteringssystemet, enligt Tillväxtverket, är utformat framför allt för fast anställda – och företrädesvis inom tillverkningsindustrin – har det fungerat närmast som en utslagningsmaskin för dem med sämre förankring på arbetsmarknaden, vilka ofta har tidsbegränsade anställningar som timanställningar, provanställningar och vikariat. Regeringen har inte velat ändra i systemet under krisens gång, trots att internationell kriserfarenhet pekar på att tillfälligt anställda bör omfattas av permitteringssystem. Resultatet är att många jobb och upparbetade matchningar gått förlorade samt att arbetslösheten vuxit.

En utveckling som är särskilt bekymmersam är att långtidsarbetslösheten, dvs. arbetslöshet i 12 månader eller längre, riskerar att bita sig fast på höga nivåer. Arbetsförmedlingen menar att persistenseffekter, t.ex. att arbetssökandes kompetens och sökaktivitet påverkas negativt av långvarig frånvaro från arbetsmarknaden, uppstår redan efter 3–4 månaders arbetslöshet – och blir större med längden på arbetslöshets-tiden. Vid 12 månader har det därmed blivit betydligt svårare att få ett jobb. Därför ligger det stor fara i dröjsmål med träffsäkra arbetsmarknadsreformer som gör att det stora antalet personer som blivit arbetslösa under pandemin kommer tillbaka i jobb.

Mot den bakgrunden är det oroande att den grupp som varit arbetslösa i 6–12 månader, och därmed står på tröskeln till långtidsarbetslöshet, vuxit med 50 procent sedan januari 2020. I antal handlar det om över 100 000 personer som nu varit arbetslösa 6–12 månader. Totalt har 284 000 av de som skrivit in sig som arbetslösa hos

Arbetsförmedlingen nu varit arbetslösa längre än 6 månader, vilket är nästan 80 000 fler än i januari 2020.

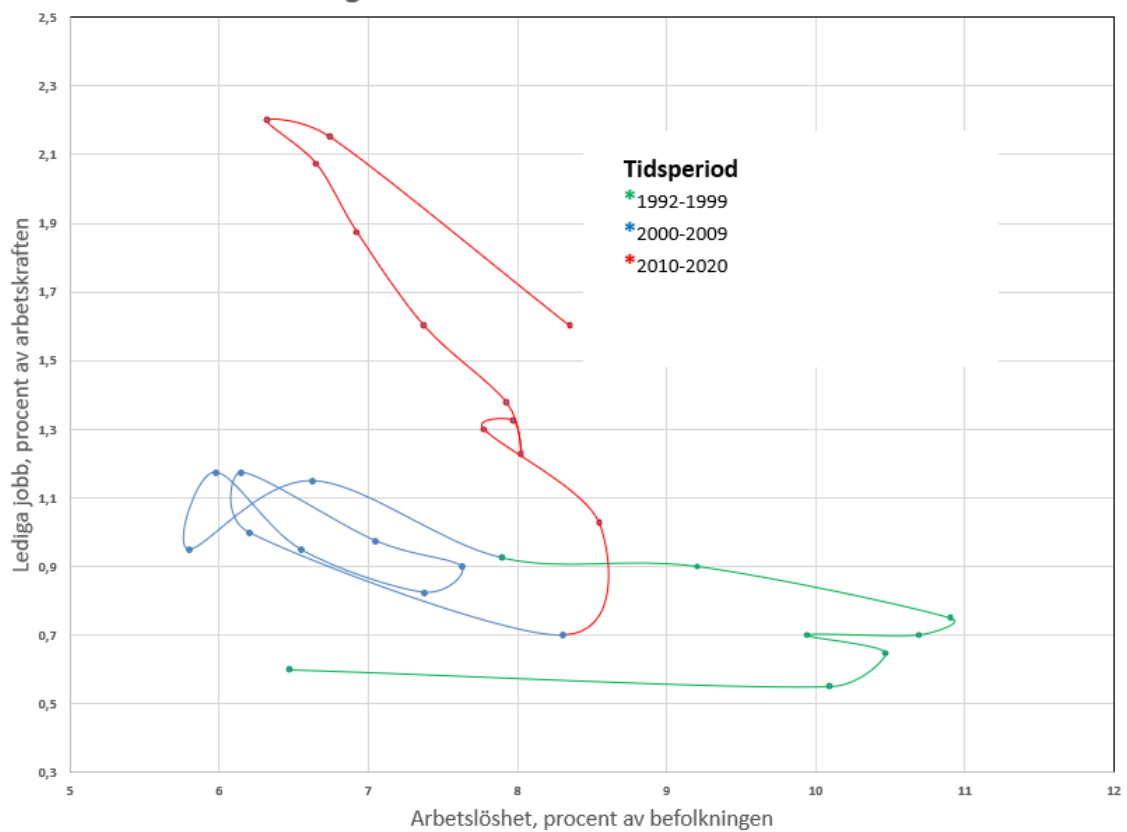

Source: Macrobond and Nordea

Vi vet att det kan uppstå stora persistenseffekter i samband med kriser och att arbetslösheten därför måste bekämpas aktivt. Risken är annars att persistenseffekter hos allt fler arbetslösa skapar strukturella förändringar på arbetsmarknaden. Det innebär en högre jämviktsarbetslöshet, eftersom matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa när konjunkturen vänder försämras. Givet att matchningen på den svenska arbetsmarknaden redan försämrats under det senaste decenniet, vore detta allvarligt.

Beveridgekurvan för den svenska arbetsmarknaden de senaste 30 åren visar att den svenska arbetsmarknaden har fungerat dåligt i synnerhet de senaste tio åren. Från mitten av 90-talet responderade arbetslösheten väl när antalet jobb ökade. Däremot har arbetslösheten inte minskat som man skulle önska när jobben blivit fler sedan 2009. I stället för att röra sig ”inåt” som tidigare, rör sig kurvan uppåt. Det vill säga: fler lediga jobb men en förhållandevis begränsad nedgång i arbetslöshet. Det finns alltså samtidigt stora rekryteringsproblem och ett stort antal arbetssökande. Givet krisens effekter på arbetslösheten är det ett stort bekymmer att den svenska arbetsmarknaden fungerat så illa – redan före pandemin. Under pandemiåret 2020 har arbetsmarknaden reagerat mer traditionellt i enlighet med hur Beveridgekurvan brukar se ut. Dock hänger arbetsmarknadens strukturella problem kvar, vilket inte minst syntes mellan andra och tredje kvartalet 2020. Andelen lediga jobb låg då kvar på samma nivå, medan arbetslösheten ökade, i stället för att ligga kvar på samma nivå eller minska.

Beveridgekurvan för svensk arbetsmarknad

Källa: Konjunkturinstitutet.

Kristdemokraternas ekonomiska politik

Coronapandemins snabba framfart över hela världen och i Sverige har satt djupa spår och påverkat oss alla. Många har blivit smittade och sjuka av viruset, och inte minst äldre och sköra personer har blivit allvarligt sjuka och gått bort. Vi är nu inne i en tredje smittovåg och sjukvården är fortsatt mycket hårt ansatt. De ekonomiska följdverkningarna är omfattande, och nedgången i ekonomin till följd av pandemin saknar motstycke i modern tid. Omfattande åtgärder krävs fortsatt för att förhindra fler konkurser och än större arbetslöshet. Framför allt behöver nu reformer komma på plats som motverkar utvecklingen mot en allt större långtidsarbetslöshet.

Trots att det finns vissa ljusningar tack vare att allt fler vaccineras – och tillväxten därmed väntas ta fart under andra halvan av året – befinner sig Sverige i en synnerligen djup lågkonjunktur till följd av coronapandemin. Effekterna är tydliga. Prognosen för arbetslösheten 2021 ligger nära 9 procent, och de positiva prognoserna för BNP-tillväxten är sköra. Hoten om fler varsel och företagskonkurser är överhängande – särskilt som många företag har fått vänta länge på stöd och befinner sig i sämre läge likviditetsmässigt än vid krisens inledning.

Men ekonomiska kriser innebär ofta långtgående följdverkningar. Det tar kortare tid att förlora sitt jobb än att hitta ett nytt. Och om krisen förändrar arbetsmarknaden kan det skapa större friktion i matchningen av arbetslösa mot tillkommande jobb. Redan nu ser vi en oroande utveckling av långtidsarbetslösheten, och en stor grupp står på tröskeln till att bli långtidsarbetslösa. Företag som går i konkurs innebär stora kapitalförluster och uttraderade värden, i synnerhet om det handlar om i grunden livskraftiga bolag. Dessa företagare behöver därför ofta bygga upp nytt kapital innan de startar nya företag. Allt detta gör att det går att förvänta sig att krisen får kvardröjande effekter. Det kommer därför behövas en kraftfull, effektiv och smart ekonomisk politik på såväl kort som medellång sikt.

Fokus här och nu är – och kommer att vara – att dämpa följdverkningarna av den dramatiska krisen. Sveriges arbetsmarknad stod inför stora problem före krisen. Nu accentueras de, och de grupper som stod utanför eller hade en svag koppling till arbetsmarknaden har nu hamnat ännu längre bort från den. Detta riskerar att cementera utanförskapet bland många – främst utrikes födda och de med förgymnasial utbildning, men även personer över 55 och personer med funktionsnedsättning. För dessa krävs en särskild politik, så att de får en bättre ställning på arbetsmarknaden.

Kristdemokraterna vill ha en ekonomisk politik som tillvaratar varje människas förmåga och som underlättar för alla att gå från utanförskap till arbete. Den ekonomiska politiken ska skapa förutsättningar för ett samhälle med god ekonomisk tillväxt och ett företagsklimat som står sig starkt i den allt hårdare globala konkurrensen, men också för människor att bygga goda relationer och känna trygghet och tillit. Dessa utgångspunkter är giltiga också i samband med en kris, och kanske i synnerhet då.

Den ekonomiska politiken ska stärka familjernas självbestämmande och det civila samhällets ställning, vilket är grunden för ett fungerande samhälle där människor känner tillit till varandra. En välfungerande ekonomisk politik ger oss resurser att satsa på välfärden, såsom en god vård och omsorg och en bra skola. Med genomtänkta reformer kring arbetsmarknaden och i skattepolitiken kan vi förbättra människors möjlighet att lämna arbetslöshet och utanförskap.

Även om krisen har flyttat fokus så kvarstår flera samhällsproblem som fanns före krisen. Det handlar om brister i tryggheten genom ett underdimensionerat rättsväsende

som fungerar för dåligt. Det handlar om tillgängligheten i vården och omsorgen som tyvärr har försämrats de senaste åren och nu fortsätter att försvagas. Under pandemin har en ohälsoskuld byggts upp – för att den mindre akuta vården skjutits upp, för att människor avstått från att söka vård för åkommor som därmed kan förvärras, och för att krisen i sig innebär en stor psykisk påfrestning för många människor. Här behövs riktiga reformer som kan korta köerna och säkra en jämlik vård i hela landet inom sjukvården och som hjälper människor tillbaka till sociala sammanhang och ett normalt liv efter krisen. Tryggheten inom äldreomsorgen behöver öka, genom höjd kvalitet, ökad tillgänglighet och ökat inflytande för den enskilde.

Skolan behöver fördjupa sitt kunskapsuppdrag, men det är också uppenbart att samhällets insatser behöver stärkas för att vända trenden med barn och unga som mår dåligt och drabbas av psykisk ohälsa. Tätt kopplat till detta finns problemet med att alltför få unga kommer upp i rekommenderad fysisk aktivitet. Båda problemen har förvärrats under pandemin. I det arbetet måste såväl familjer, barn- och ungdomsvården, skolan och den ideella sektorn stärkas.

Rekordmånga människor befinner sig på flykt undan förtryck och krig. Många har sökt och fortsätter att söka sig till Sverige. Det är en moralisk plikt och en självklarhet att ta emot människor på flykt. Men det skapar också utmaningar för vårt samhälle när en stor grupp människor ska integreras, därför behöver söktrycket till Sverige ned till en nordisk genomsnittsnivå. Arbetsmarknaden är tudelad med allt högre arbetslöshet i grupper som befinner sig i en utsatt ställning. Denna tudelning riskerar att fördjupas, med mänskliga, sociala och ekonomiska följder, om inte omfattande reformer genomförs.

Många av dem som lämnas efter, utanför arbetsmarknaden, är nyanlända som ofta saknar gymnasieutbildning och har bristande språkkunskaper. Samtidigt förändras också jobbens karaktär snabbt på arbetsmarknaden. En allt större del av jobben kräver högre utbildning och specialistkompetens. För att kunna inkludera fler finns ett skriande behov av både mer yrkesutbildning och fler arbeten som kräver lägre kvalifikationer (s.k. enkla jobb). De behövs för att alla människor som har kommit till Sverige ska få en möjlighet på den svenska arbetsmarknaden.

Den politik som regeringen har bedrivit saknar riktning och reformkraft jämfört med den som Kristdemokraterna förde tillsammans med Alliansen. Under alliansåren växte helt nya branscher fram som skapade jobb åt människor som tidigare hade befunnit sig i utanförskap. Vi var med och tog Sverige ur en återvändsgränd av höjda skatter och bidrag. I stället visade vi upp nya vägar till ökad frihet, valfrihet och tillväxt. Utanförskapet minskade med en femtedel, trots finanskrisen. Så fungerar en politik som litar på och stöttar människors förmåga och bygger Sverige underifrån. Men de utmaningar vi står inför nu är både stora och många.

Kristdemokraterna och Moderaterna såg också till att satsa på verkningsfulla reformer för arbetsmarknaden i den budget som riksdagen antog i december 2018. Vi satsade stort på yrkesvux, sänkte inkomstskatterna med fokus på låga och medelhöga inkomster och tog bort den särskilda löneskatten för äldre som jobbar. Alla dessa delar syftar till att stärka drivkrafterna till arbete och underlätta insteg på arbetsmarknaden.

För att minska utanförskapet och bidragsberoendet har Kristdemokraterna föreslagit ett nytt system för dem som uppbär försörjningsstöd men som är arbetsföra. Försörjningsstödet är det sista skyddsnetet för dem som inte kan uppbära inkomst på andra sätt. Men systemet är inte tänkt för dem som är arbetsföra och har därtill inneburit en kraftig kostnadsökning för kommunerna. För att förbättra situationen för dessa människor vill

Kristdemokraterna att ett system med statlig dagpenning ska införas. Den person som är arbetsför kopplas tydligt till arbetsmarknadspolitiska åtgärder och får en dagpenning under tiden som arbetslös. Dagpenning har lägre marginaleffekter och går bättre att koppla till tydligare krav och sanktioner, vilket sammantaget ska leda till att tröskeln in på arbetsmarknaden sänks.

Vi vill framöver se satsningar på anställningsformer som möjliggör lägre lönekostnader en tid, medan den anställde lär sig jobbet på jobbet. Detta vill vi kombinera med ytterligare riktade jobbskatteavdrag för grupper som har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden – nyanlända, unga och personer som exempelvis på grund av arbetslöshet eller sjukdom har varit borta länge från arbetsmarknaden.

Jobben skapas huvudsakligen genom att entreprenörer får starta och driva framgångsrika och välmående företag. Ett gott företagsklimat är nyckeln till att kunna möta framtida utmaningar och öka resurserna till vår gemensamma välfärd. Därför behövs en näringspolitik som är inriktad på att underlätta för företag att växa och anställa.

Kristdemokraterna och Moderaterna såg därför till att underlätta för generationsväxling i företag i den budget som riksdagen antog för 2019. Kristdemokraterna har också föreslagit en satsning på ägarskifteskontor, för att underlätta för äldre företagare som vill sälja sitt livsverk. Ägarskifteskontoret kan ge råd och stöd i ägarskiftesprocesser – både inom familjer och för de företagare som vill lämna över verksamheten till sin personal.

Sektorer där jobb inte utförs på grund av höga skatter och avgifter måste reformeras så att marknaderna kan växa till. Det handlar framför allt om att öppna upp för nya tjänstesektorer och att bredda det befintliga rutavdraget till att omfatta fler tjänster.

Därutöver måste vi motverka orimliga skatter på entreprenörer och minska regelkrånglet, förbättra myndigheternas handläggning av ärenden kopplade till företag och förbättra tillgången till kapital. Handläggningstiderna för de företag som ansökt om stöd i krisen måste kortas väsentligt. En helt central fråga framöver är kompetensförsörjningen – här behövs ytterligare reformer och utbyggnad av utbildningsväsendet samt en reformering av Arbetsförmedlingen för att förbättra matchningen.

En förutsättning för att den ekonomiska politiken ska fungera bra på lång sikt är att det råder ordning och reda i statens och det offentliga ekonomien. Så snart krisen är över bör en återgång till att uppfylla överskotts målet påbörjas, så att de offentliga finanserna är starka inför nästa lågkonjunktur. Genom att ta ramverket på allvar står Sverige starkare. Ramverket ger också möjlighet att använda stora resurser i tider av kraftig ekonomisk nedgång, vilket nu sker. Överskotts målet och ramverket i övrigt har inneburit att Sverige nu har ekonomiska muskler att agera med kraft emot en kris – utan att den offentliga ekonomins trovärdighet behöver förspillas.

Sverige har i dag ett stort behov av en förbättrad integrationspolitik. En human flyktingpolitik kräver också en väl fungerande integration. Nyanlända behöver snabbare få arbete och en hållbar bostadssituation. Kristdemokraterna ser ett fortsatt stort behov av åtgärder så att asylprövningen påskyndas och så att asyltiden används bättre vad gäller introduktion och språkkunskaper samt att den motverkar passivitet.

Den ekonomiska politiken bör också användas för att stödja goda mellanmännliga relationer. Det handlar främst om att ge familjer och det civila samhället möjlighet att utvecklas och fatta egna beslut genom att minska den politiska styrningen. Det handlar också om att mota den ofrivilliga ensamheten i samhället – inte minst hos äldre som

väntar på plats i ett anpassat boende eller hos barn som riskerar att misslyckas i skolan på grund av att de känner sig ensamma.

Kristdemokraterna anser att barns och ungas behov och rättigheter ska vara grunden för hur familjepolitiken och barnomsorgen utformas. Barn behöver tid och de behöver bli sedda. Familjer ser olika ut, men alla har en betydelsefull roll. Om familjerna är trygga ger de barnen goda förutsättningar att klara livets olika utmaningar. Barnens uppväxt påverkar därmed hela samhällets utveckling, både ekonomiskt och socialt.

Förskolan och barnomsorgen måste kunna möta varje barns behov av trygg omsorg, gemenskap, lek och utveckling. Det är en självklarhet att alla föräldrar ska kunna välja den barnomsorg som de anser är bäst för deras barn och själva få förutsättningar att hitta balansen mellan arbete och familjeliv. Kristdemokraterna är en motvikt till de politiska krafter som vill styra föräldrarnas val och kväva familjens frihet och möjlighet att utforma sin tillvaro.

Vi vill också bygga ett samhälle där människor kan åldras i trygghet och värdighet. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt, tillvaratagande av äldres erfarenheter och omsorg om den äldre generationen. Kristdemokraterna menar att äldres vård och omsorg måste präglas av självbestämmande och valfrihet. En äldre person har, precis som yngre, individuella behov som inte kan tillgodoses i en mall.

Mycket gjordes under tiden med Kristdemokraterna i alliansregeringen för att utforma omsorgen utifrån den enskilda människans behov. Vi införde bl.a. en nationell värdegrund i socialtjänsten, satsade på de mest sjuka äldre och införde lagen om valfrihetssystem (LOV) för att stärka äldres rätt att välja vem som utför hjälpen.

I dag kan vi tyvärr konstatera att de allra sköraste på äldreboenden och inom hemtjänsten drabbats värst av coronaviruset. 90 procent av de som dött fram till december 2020 var över 70 år, 50 procent var över 85 år. Nära hälften bodde i särskilt boende, ytterligare en fjärdedel hade hemtjänst. Det är allvarligt och ett misslyckande. Kristdemokraterna har därför agerat i finansutskottet, tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet, för att genomföra flera av de reformer som vi under många år föreslagit för att förbättra personalkontinuiteten, öka den medicinska kompetensen och stärka äldreomsorgen. Men de hade behövt komma på plats tidigare.

En sammanhållen seniorpolitik kräver mer utöver vård och omsorg. Svensk politik förmedlar i dag i alltför stor utsträckning att människor som har passerat 65 inte har något mer att bidra med till samhället. Det friska åldrandet, de äldre som en viktig resurs och ett välfungerande samspel mellan generationerna är viktiga beståndsdelar i Kristdemokraternas seniorpolitik. Därför såg vi till att sänka skatten för alla pensionärer i den budget som riksdagen antog för 2019. Vi budgeterade också för höjd BTP och utökade äldres möjligheter att arbeta längre än till 65 genom att ta bort den särskilda löneskatten för äldre som arbetar.

Pandemin ställer stora krav på snabba förändringar. Men Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar fortfarande sin utgångspunkt i varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. Denna princip måste vidmakthållas även vid större kriser som pandemin utgör. Kristdemokraterna arbetar aktivt och konstruktivt för att trygga vård och omsorg under krisen. Men vi fortsätter också att föreslå strukturella förändringar för att korta köerna och säkerställa en jämlik vård i hela landet, behov som fanns före pandemin och som förstärkts av densamma. Krisen har alltså synliggjort behovet av det som Kristdemokraterna länge har krävt: en nationell styrning av vården.

Nu krävs fler vårdreformer för bättre kvalitet och service. Både i nuläget och framöver står svensk hälso- och sjukvård inför stora utmaningar. Vården är inte jämlik, och det finns brister med överbeläggningar, patientsäkerhet och vårdköer. Vården blir alltmer högspecialiserad och högteknologisk. Mot den bakgrunden finns det anledning att se över vårdens organisering. Utifrån 21 regioners olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt hela befolkningen. Staten bör därför ta ansvaret för vården – för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är rätten till bra och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården.

En hälso- och sjukvård att lita på

Det har under en lång tid varit en hård belastning på den svenska vården. De senaste åren har det gång på gång belysts hur hårt pressad den svenska hälso- och sjukvården och dess personal är – och det redan innan de stod i frontlinjen i kampen mot coronaviruset. Pandemin medför att all vård som kan anstå skjuts på framtiden. Det är rätt prioritering. Det kommer emellertid en tid efter krisen, och då måste den uppskjutna vården hanteras så att alla patienter får den vård som de är i behov av. Samtidigt måste personalen få andrum och orka fortsätta att bedriva en god och patientsäker vård. Sedan S/MP-regeringen fick makten 2014 mer än fördubblades vårdköerna fram till 2019. Situationen har förvärrats ytterligare i spåren av pandemin, köerna har nära nog fördubblats igen.

Pandemin synliggör också problematiken med att 21 olika regioner ansvarar för vården. Svårigheten i att organisera sig under en kris, personalbrist, ojämlikheten i vården, bristen på skyddsutrustning och intensivvårdsplatser – detta har varje region behövt hantera separat i många delar. Därtill vet vi sedan tidigare att den medicinska kvaliteten och chansen att överleva t.ex. svåra cancerdiagnoser skiljer sig åt beroende på var i landet patienten bor. Vi har dessutom en underdimensionerad primärvård.

Svensk sjukvård uppvisar alltså både brister och hög kvalitet samtidigt. Därför krävs en politik som både stärker det som fungerar väl och vågar ompröva invanda föreställningar och strukturer.

Det är ingen hemlighet att vi kristdemokrater vill lägga ned regionerna för att få en mer ändamålsenlig nationell styrning av hälso- och sjukvården. Mindre av politisk detaljstyrning och mer av kunskap som bärs fram av professionerna inom ramen för en fortsatt behovsstyrd och gemensamt finansierad vård. En slutsats som redan kan dras är behovet av mer nationell styrning inom olika sektorer.

Stärkt skydd för de mest utsatta

Pandemin har gjort behovet av mer hälso- och sjukvård extra tydligt, framför allt i fråga om hemsjukvård och andra former av vård utanför sjukhusen. Att äldre multisjuka patienter kan vårdas i hemmet i större utsträckning i stället för på sjukhus vore en bra lösning alla dagar, men i synnerhet under den pågående pandemin. Kristdemokraterna vill därför se förstärkt hemmonitorering men även förstärkta mobila sjukvårdsenheter som på ett enkelt sätt kan komma till patienten för att ge vård i hemmet.

Övriga förslag gällande hälso- och sjukvården

Under året som gått har fokus i vårdfrågorna legat på att hantera pandemins effekter på vården. När vi så småningom ser ett slut på pandemin är det dock viktigt att hantera den stora vårdskuld som byggts upp och att återkomma till de frågor som tidigare fick stort utrymme i den politiska debatten, exempelvis vårdköer, tillgänglighet, vårdplatsgaranti, fortsatta satsningar på cancervården och en förbättrad förlossningsvård. Detta är viktiga frågor för Kristdemokraterna och för hälso- och sjukvården i Sverige.

Att åldras i trygghet och värdighet

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en unik person med ett lika värde men med skilda intressen och bakgrunder. God vård, ett behovsanpassat boende och självbestämmande över sin vardag är en självklarhet – hela livet.

Dessvärre har äldre över 70 år påverkats i högre grad av den pågående coronapandemin då de riskerar att få ett allvarligare sjukdomsforlopp om de skulle insjukna i covid-19. De åtgärder för att begränsa smittan som har införts, såsom besöksförbud på äldreboenden i perioder, att personalen har goda hygienrutiner, testmöjligheter för både personal och brukare och att säkerställa skyddsmaterial och att vi andra inte i onödan belastar vården är viktiga. Inte minst för att skydda äldre och riskgrupper.

Men den fysiska distansering som kommer av besöksförbuden och uteblivna mänskliga möten riskerar att påverka de äldre mycket negativt. Många äldre är beroende av besök från nära och kära, att umgås med barnbarnen och att kunna besöka föreningar, kyrkor och samfund samt delta i gympaträningar. Under pandemin har de inte kunnat göra det och har därför i högre grad blivit isolerade, ensamma och utsatta. Ofrivillig ensamhet ökar smärta och risk för hjärt- och kärlsjukdomar, depression och demens hos äldre och ökar behovet av omsorg på sikt.

Vad värre är, för många gör besöksförbud eller påbud om minimerade sociala kontakter ingen skillnad. Det handlar om hundratusentals personer i vårt land som redan lever i närmast total isolering. För dessa kan medmänniskors handlingar betyda stor skillnad. För de besök vi avstår är det viktigt att vi i stället ringer, videosamtalar eller på annat sätt kontaktar de som vi vet lever i ensamhet. Vi gläds åt alla initiativ vi sett under året för att hjälpa äldre och riskgrupper. Men framför allt gläds vi åt att pandemin nu förhoppningsvis går mot sitt slut i och med att vaccineringen tar fart och de äldre nu kan lätta något på sin isolering och återse nära och kära.

Pandemin har dock satt äldreomsorgens brister i blyxtbelysning. 90 procent av dem som dött fram till december 2020 var över 70 år, 50 procent var över 85 år. Nära hälften bodde i särskilt boende, ytterligare en fjärdedel hade hemtjänst. Coronakommissionen pekar på ett antal strukturella brister, som även vi kristdemokrater pekat på tidigare, inom äldreomsorgen som bidragit till de höga dödstaten bland äldre. De handlar bl.a. om den låga personalkontinuiteten med många timanställda och otillräcklig medicinsk kompetens.

Därtill finns andra problem inom äldreomsorgen som varit kända under lång tid, men som regeringen inte har någon plan för att åtgärda. Det handlar bl.a. om bristen på anpassade boenden för äldre – en lågintensiv kris som pågått under många år, och som förväntas eskalera ytterligare under nästa mandatperiod om inte mer görs här och nu.

För att börja åtgärda dessa akuta brister lade Kristdemokraterna, tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet, fram ett förslag till ändring i statens budget, som hela finansutskottet till slut ställde sig bakom. Tack vare detta påbörjas nu arbetet med att utöka den medicinska kompetensen, förbättra personalkontinuiteten och minska andelen timanställningar i äldreomsorgen. Dessutom skapas fler möjligheter till tryggt boende för äldre.

Rätten till assistans en självklarhet

För oss kristdemokrater är det självklart att alla – även personer med funktionsnedsättning och deras familjer – ska kunna lita på att stöd finns när man behöver. Det handlar om mänskliga rättigheter. Vi kan inte acceptera att besparingar görs på de personer som är mest i behov av samhällets stöd. Då faller kärnuppgiften i vår gemensamt finansierade välfärd. Dagens strikta rättspraxis kring rätten till personlig assistans, som är en effekt av S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016, trasar sönder människors och familjers liv. Det är i dag mycket svårt att få beviljad assistansersättning första gången en person ansöker, oavsett om det är ett barn som föds med en funktionsnedsättning eller om det är en människa som drabbas av olycka eller sjukdom senare i livet. Tusentals människor som har haft assistansersättning under flera år, kanske hela livet, har fallit ur systemet helt eller har fått en kraftig nedskärning av antalet timmar. Situationen är akut. Effekten av S/MP-regeringens politik är omänsklig. Kristdemokraterna har därför under lång tid satt press på regeringen för att rädda assistansen.

Det är anmärkningsvärt att nedskärningarna gick så långt att det skulle krävas en lagändring för att rädda assistansen för andning och sondmatning. Kristdemokraterna tog initiativ till en lagändring och den 1 juli förra året kom den äntligen på plats. Det tog dessvärre onödigt lång tid då S/MP-regeringen flera gånger tvingades backa från lagförslag som riskerade att förvärra i stället för att förbättra situationen. Men att rädda andning och sondmatning räcker inte. Läget är akut även för personer som har behov av assistans för andra grundläggande behov. Kristdemokraterna menar att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet.

Kristdemokraterna har också tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet lagt ett förslag till, och fått riksdagens stöd för, ett utskottsinitiativ om att det ska vara ett statligt helhetsansvar för den personliga assistansen. Dessvärre röstade januaripartierna (S, MP, C och L) nej till förslaget. Regeringen har inte heller ännu gett besked kring om de kommer att följa riksdagens vilja eller följa januariöverenskommelsen, som syftar till att utreda om det är stat eller kommun som ska ha ett ensamt ansvar för den personliga assistansen. Regeringens passivitet är anmärkningsvärd. Dagens situation där var i landet du bor avgör rätten till assistans är ohållbar.

Den trygghet som tidigare fanns inom LSS har för många bytts ut mot en daglig kamp mot myndigheter, en kamp för rätten till nödvändig hjälp att leva ett liv som andra. Vi kommer därför att fortsätta att avsätta resurser och sätta press på regeringen för att se till att alla som behöver assistans ska få det, i den omfattning de behöver för att kunna leva sitt liv fullt utifrån sina förutsättningar.

Stärk socialtjänsten

Välfärdssamhället ska bygga på att såväl enskilda som familjer, grannar och föreningar i första hand ges möjlighet att ta ett stort ansvar för den nära omgivningen. Med subsidiaritetsprincipen som grund ska det offentliga stödja de naturliga nätverken. Men det offentliga är ytterst ansvarigt för att alla ska kunna leva ett tryggt och värdigt liv.

Socialtjänsten och dess medarbetare utför ett viktigare och svårare arbete än de ibland får erkännande för. Att ytterligare stärka professionens ställning, kompetens och auktoritet i det arbetet är därför viktigt. Kristdemokraterna har därför satsningar på att öka bemanningen, kompetensen och kvaliteten inom socialtjänsten.

Stöd till utsatta barn under pandemin

Under den pågående pandemin är det inte bara risken för smitta som skapar oro bland barn och unga. Omständigheter som social isolering, risk för arbetslöshet, ekonomiska problem, missbruksproblematik och hög stress- och konfliktnivå inom familjen ökar risken för barn att fara illa och utsättas för våld i hemmet. Flera organisationer som arbetar mot barns utsatthet har också varnat för att barn löper en större risk att utsättas för sexuella övergrepp online när de inte går i skolan eller deltar i fritidsaktiviteter som vanligt. Unicef har också rapporterat att övergrepp har ökat vid tidigare pandemier.

Bris rapporterar om högre tryck på stödlinjerna, 16 procent fler samtal 2020 jämfört med 2019. Barnen vittnar om fler konflikter inom familjen och om en ökad utsatthet för våld i hemmet. Kristdemokraterna har tidigare presenterat flera förslag för att stödja barn i utsatta familjer och för att stödja föräldrar i deras föräldraskap. Vi vill bl.a. skapa en sammanhållen barn- och ungdomshälsovård och stärka elevhälsan samt att kommunerna ska erbjuda obligatoriska föräldrastödsprogram. I den akuta situationen med coronapandemin vill vi även ge mer pengar till Bris så att de snarast möjligt ska kunna utöka sina telefontider.

Barnens bästa vid familjehemsplacering

I Sverige ska inga barn utlämnas till en tillvaro av våld, försummelse eller vanvård. När föräldrars omsorg brister måste därför samhällets skyddsnät vara starkt. För drygt 31 000 barn varje år är situationen så utsatt att de behöver samhällets vård. De allra flesta blir då placerade i familjehem. När det gäller insatser och stöd för utsatta barn under uppväxten kan det tyckas självklart att det är barnets trygghet – barnets bästa – som ska väga tyngst. Men i lagstiftningen har föräldrars rätt till sina barn vägt tyngre. Det har accepterats att ett barn är den svagare juridiska personen i relation till vårdnadshavaren. Kristdemokrater har länge kämpat för att barns position ska stärkas och för att barns individuella behov och intressen ska sättas i lagstiftningens främsta rum men det har tidigare inte funnits politiskt stöd för den hållningen.

Det tragiska livsöde som drabbade Esmeralda, eller Lilla hjärtat, fick Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna och andra oppositionspartier att driva på för att riksdagens socialutskott skulle ta över regeringens ansvar och på egen hand agera för att ändra lagen så att barnets bästa skulle sättas främst. Det arbetet resulterade i en lagändring som medför att barnets bästa ska beaktas vid övervägande av vårdnadsöverflytt samt att vårdnadsöverflytt ska övervägas oftare än i dag. Kristdemokraterna kommer att fortsätta att arbeta målmedvetet för att barn och unga som behöver samhällets vård genom familjehemsplacering ska få det stöd de behöver för att kunna få en trygg uppväxt.

Stärkt folkhälsa

Att förebygga ohälsa och sjukdom är den bästa investeringen för såväl landets invånare som samhället i stort. Kunskap om betydelsen av bra kost, motion och goda levnadsvanor finns i dag hos de allra flesta i Sverige. Folkhälsan utvecklas positivt, och medellivslängden ökar.

Samtidigt ökar stress, rökning, alkoholriskbruk, stillasittande, övervikt och andra orsaker till hälsoproblem. Kristdemokraternas folkhälsopolitik syftar till att stödja den enskilde att göra hälsosamma val.

Folkhälsomyndigheten är samordningsansvarig för folkhälsoarbetet på statlig nivå och ska bidra till samverkan av insatser för en god och jämlik hälsa samt stödja staten, regionerna och kommunerna i genomförandet och uppföljningen av folkhälsoarbetet. För att säkerställa ett framgångsrikt och långsiktigt hållbart förebyggande folkhälsoarbete krävs även en tydlig nationell strategi, riktlinjer och en handlingsplan med konkreta delmål som bygger på evidens. Det är något som saknas i dag och något som Kristdemokraterna efterfrågar omgående. Det finns stora hälsovinster att göra genom mer förebyggande arbete. Beräkningar visar att minst en tredjedel av hjärt-kärlsjukdomarna och vart tredje fall av de tolv största cancersjukdomarna skulle kunna förebyggas med förändrade levnadsvanor. Också under pandemin har det blivit tydligt att riskgrupper såsom diabetes typ 2, fetma och rökning har drabbats hårdare av covid-19.

Som en del i ett starkt folkhälsofrämjandearbete är det också viktigt att minska skadeverkningarna kopplade till alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar (ANDTS). Regeringen presenterade nyligen sitt förslag till ANDTS-strategi som ska löpa 2021–2025. Kristdemokraterna menar dock att strategin är undermålig. Det krävs ett tydligare politiskt ledarskap och tydligare strategi för att vi på ett effektivt sätt ska kunna motverka det mänskliga lidandet och den samhälleliga problembörda som är kopplad till ANDTS. Kristdemokraterna är angelägna om att regeringen omgående återkommer till riksdagen med en reviderad och förbättrad ANDTS-strategi.

Förstärkt arbete med självmordsprevention

För att dämpa coronapandemin är det viktigt med fysisk distansering. Samtidigt vet vi att ensamhet ofta är själva kärnan i psykisk ohälsa. I coronakrisen har många blivit mer isolerade än de redan var. Människor som redan före krisen var utsatta drabbas nu hårt. Dessutom ökar arbetslösheten, vilket är en starkt bidragande orsak till psykisk ohälsa. Organisationen Mind, som har arbetat för psykisk hälsa sedan 1931, rapporterar att antalet samtal till deras självmordslinje ökade med mer än 123 procent under 2020 jämfört med året innan. Suicidprevention i Väst varnar för att både deras äldrelinje och självmordslinje har fått in betydligt fler samtal i år jämfört med tidigare.

Det behövs en anmälningsplikt för hälso- och sjukvården och socialtjänsten vid självmord. Fram till den 1 september 2017 var det obligatoriskt att anmäla till IVO för utomstående utredning enligt lex Maria om någon hade begått självmord inom fyra veckor efter den senaste gången som den stod i kontakt med vården. Men när Socialstyrelsen ändrade sina föreskrifter slopades anmälningsplikten eftersom det inte fanns lagstöd. För att på bästa sätt arbeta preventivt för att minska antalet självmord är det avgörande med nationell statistik som belyser situationen. Vi kristdemokrater anser därför att det ska införas anmälningsplikt för hälso- och sjukvården samt socialtjänsten

vid självmord. Genom ökad kunskap och evidensbaserade metoder kan vi förbättra folkhälsan och rädda liv.

Larmen om självmord har ökat successivt de senaste åren. Under 2020 inkom i snitt 60 samtal varje dag till polisen som handlade om personer som inte ville leva mer. Polisens situation är samtidigt mycket ansträngd. Kristdemokraterna anser därför att polisen bör bli avlastad från detta uppdrag för de utsatta personernas skull, då de så snabbt som möjligt bör få träffa personer med vårdkompetens i stället för poliser. Att avlasta polisen från att åka på dessa larm skulle innebära att avsevärda resurser frigörs som i stället kan användas till reguljärt polisarbete.

På flera håll i landet finns psykiatriambulanser. Det är en akutbil med utbildad hälso- och sjukvårdspersonal som åker ut vid larm om självmordsförsök, psykoser och kriser av liknande slag. Det blir ett bättre omhändertagande av den som mår akut psykiskt dåligt. Dessutom blir det en naturlig koppling till hälso- och sjukvården som kan ge ändamålsenlig uppföljande psykiatrisk vård när den akuta krisen är över. Samtidigt avlastas polisen. Kristdemokraterna har föreslagit en satsning på psykiatriambulanser i tidigare budgetförslag. Regeringen har delvis gått oss till mötes och avsätter särskilda resurser för detta i budgeten för ambulanssjukvården, där även psykiatriambulanser ingår. Vi menar dock att regeringens satsning är underdimensionerad med tanke på det stora behovet.

Familjepolitik för ökad trygghet och frihet

När andra partier på hela den politiska skalan inte ser – eller till och med vill försvaga – familjens roll i samhället, vill Kristdemokraterna tvärtom stärka den. Familjen är den mest grundläggande formen av gemenskap och den grund som samhället står på. Barn som växer upp i trygga familjer får goda förutsättningar att klara livets utmaningar, vilket inte bara stärker dem själva utan även blir en tillgång för hela samhället.

Familjers förutsättningar och barns behov kan se olika ut, och det är föräldrarna som har det primära ansvaret att avgöra vad som är bäst för deras barn och deras familj – inte staten eller kommunen. Politiken ska stödja familjen och föräldrarna, inte styra. Kristdemokraterna vill öka familjers handlingsutrymme, möjliggöra mer tid med barnen, uppvärdera föräldraskapet, möjliggöra olika barnomsorgsformer samt stärka barnfamiljers ekonomi. Alla politiska beslut ska analyseras utifrån vilka konsekvenser de får för familjer.

Föräldraskapet är ett gemensamt åtagande och därför är det också föräldrarna själva som ska få avgöra hur föräldrapenningdagarna ska användas. Vi vill avskaffa kvotereringen helt och menar att föräldrar även fritt ska kunna överlåta föräldrapenningdagar till varandra eller till andra närstående som exempelvis mor- och farföräldrar eller en bonusförälder. För att öka föräldrarnas handlingsutrymme vill vi skydda föräldraledigas inkomst under tre år och utvidga rätten till föräldraledighet på heltid till tre år. Vi vill också att SGI-skyddet för föräldralediga förlängs till barnets treårsdag. I dag finns flera begränsningar som försvårar föräldraledighet när barnet är lite större – något som pappor ofta efterfrågar eller tar. Vi vill också införa en möjlighet att fritt använda de befintliga föräldrapenningdagarna som dubbeldagar.

Kristdemokraterna vill också att det ska finnas möjlighet för föräldrar att få barnomsorgspong för omsorg om enbart egna barn i hemmet. Barnomsorgspongen ska uppgå till 6 000 kronor per barn och månad och betraktas som inkomst och vara skattepliktig och pensionsgrundande. Barnomsorgspong för egna barn gäller för barn

som har fyllt 1 men inte 3 år, och kan inte tas ut samtidigt som föräldraförsäkring eller ersättningar från andra socialförsäkrings- eller bidragssystem. Kommunerna ska också vara skyldiga att erbjuda familjedaghem för de föräldrar som önskar det.

Barngrupperna i förskolan är för stora. Mer än 55 procent av de allra minsta barnen vistas i grupper som ligger över Skolverkets maximala riktvärde på 6 till 12 barn. Denna utveckling måste vändas. Kristdemokraterna vill införa en ny lag om att grupper med barn som är 3 år och yngre inte får överstiga 12 barn. Staten har huvudansvar för finansieringen som bygger på en modell med något höjd maxtaxa för hushåll som tjänar över 47 500 kronor i månaden, en kommunal investering i samma storlek och sedan ett tillskott från staten.

Mot bakgrund av den relativt sett svaga utvecklingen av barnfamiljernas disponibla inkomst under de senaste 20 åren anser Kristdemokraterna att barnfamiljernas ekonomi behöver förstärkas. Det behöver ske på ett sätt som ökar flexibiliteten för småbarnsföräldrar och samtidigt stärker incitamenten för arbete. Vi föreslår därför ett jobbskatteavdrag för föräldrar som byggs ut till 150 kronor per förälder och månad 2022. För föräldrar till barn som är 0–3 år ska skattereduktionen även omfatta andra inkomster såsom föräldrapenning eller a-kassa.

Att öka möjligheterna för föräldrar att få arbete är det bästa sättet att minska risken för att barn ska leva i ekonomisk utsatthet. Men det behövs också riktade insatser. För att stötta de barnfamiljer som har det sämst ställt vill vi höja det barnrelaterade bostadsbidraget med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor för två barn och 600 kronor för tre eller fler barn. Regeringens förslag om ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom ramen för bostadsbidraget är därför positivt; den tillfälliga karaktären på höjningen måste dock ifrågasättas. Regeringen bör utvärdera effekterna av förslaget i propositionen och överväga åtgärder som möjliggör att en höjning av bostadsbidraget permanentas och att bostadsbidraget förbättras. Vi föreslår därför att inkomsttakten ska höjas med 30 000 kronor för att bättre avspegla dagens löne- och prisnivåer. Ett höjt bostadsbidrag kan medverka till att färre barnfamiljer behöver ekonomiskt bistånd och därmed minska marginaleffekterna av att gå från bidrag till arbete. Vi har även föreslagit att alla barn i årskurs 2–9 ska få ett fritidskort laddat med ett ekonomiskt stöd för deltagaravgifter i ledarledda aktiviteter i det svenska föreningslivet samt Kulturskolan. Merparten kommer att få 500 kronor per år, men barn som finns i hushåll i ekonomisk utsatthet (där hushållet uppbär bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd) får ett betydligt större stöd – 2 400 kronor per år. Genom vår reform kommer nästan en miljon barn att få stöd för en aktiv och meningsfull fritid, varav det större stödet ges till ca 150 000 barn.

Det offentliga ska erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift. Förstagångsföräldrar ska därför erbjudas en gratischeck till familjerådgivningen som de kan nyttja om de vill eller har behov. Det ska även bli obligatoriskt för kommunerna att erbjuda föräldrastödsprogram vid två tillfällen: ett när barnen är små och ett när barnen närmar sig, eller befinner sig i, tonåren.

Vi vill stärka pensionen för den förälder som går ned i arbetstid eller är hemma med sjukt barn i större utsträckning – vilket fortfarande oftast är kvinnor – genom att utöka antalet barnrättsår från fyra till fem och höja jämförelseinkomsten i pensionssystemet. Premiépensionen ska automatiskt fördelas lika mellan föräldrar med gemensamma barn upp till 12 år, om inte annat begärs.

Stärkt rättsväsende för ökad trygghet

När regeringen lade fram sin budget för 2021 var det en sak som utmärkte satsningarna på rättsväsendet. Det var den stora bristen på långsiktig finansiering. Detta är ytterst allvarligt. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Sveriges Domstolar är alla underfinansierade i regeringens budget. Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten fick över huvud taget inget tillskott i sin verksamhet förrän i vårändringsbudgeten, då misstaget efter kraftig kritik från Kristdemokraterna och övriga opposition rättades till. För att långsiktigt finansiera rättsväsendet föreslog Kristdemokraterna över 8,7 miljarder kronor extra för 2021–2023.

Aktuella trygghetsmätningar visar att otryggheten i Sverige ligger kvar på en högre nivå än för några år sedan, och allt fler enskilda utsätts för brott, t.ex. sexualbrott, våldsbrott och personrån. Utredningsresultaten i viktiga brottskategorier försämras, och på grund av det ökade trycket på polisens utredningsresurser tvingas polisen att prioritera bl.a. anmälningar om brott. På flera håll ser vi hur polisen inte har resurser att rycka ut vid pågående brottslighet. Människor som blir utsatta för brott måste kunna lita på att rättsväsendet agerar.

Polisen behöver bli mer effektiv och koncentrerad i fråga om kärnuppgifterna att ingripa mot, utreda och klara upp brott. Ytterst är målet att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Det behövs fler poliser, och Polismyndigheten behöver tillskjutas resurser. Polisycket behöver bli mer attraktivt med högre lön. När Polismyndigheten tillskjuts resurser, måste även övriga rättsväsendet stärkas för att det inte ska skapas flaskhalsar och ineffektivitet. Det innebär att även Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar, Kriminalvården och Tullverket behöver mer resurser. Också förebyggande insatser där föräldrar, socialtjänster, skolor och rättsvårdande myndigheter samverkar behöver uppvärderas och stärkas.

Polisen behöver bli mer synlig och närvarande i hela landet. Samtidigt behöver polisens förmåga att utreda och klara upp brott förbättras avsevärt. Upptäcktsrisken måste öka och utsattheten för brott minska. Tryggheten ska öka i hela landet. Utvecklingen med allt grövre gängbrottslighet, inte minst i utsatta områden, behöver vändas. Kristdemokraterna vill se 10 000 fler polisanställda till 2024. Dessvärre kommer detta inte att uppnås om inte polisycket uppvärderas och lönerna höjs. Regeringen har varit för senfärdig och snål i sina satsningar på Polismyndigheten. Den har dessutom inte tillfört medel för löneökningar, vilket är den främsta anledningen till att personal lämnar yrket. Detta åtgärdades i Kristdemokraternas och Moderaternas budget för 2019, som vann riksdagens bifall, och gav omedelbart resultat i avtalsrörelsen, med dubbla löneökningar för poliser. Vi fortsatte att avsätta medel för att möjliggöra en fortsatt lönesatsning i vår höstbudget och avsatte där 1,3 miljarder kronor för att möjliggöra ökade polislöner de kommande tre åren.

De strukturella problemen inom Polismyndigheten behöver åtgärdas. För att åstadkomma detta krävs ett förstärkt ledarskap inom hela myndigheten. Lokalpolisområdescheferna har i dag inte fullt mandat att fatta beslut som rör den egna verksamheten. Lokala polischefer ska ges ett starkare mandat över verksamheten. De ska förfoga över sin egen budget och fatta anställningsbeslut och därmed bättre kunna möta de behov som finns lokalt. Det behövs kompetens- och ledarutveckling i hela organisationen för ett stärkt polisiärt ledarskap.

Ett sätt att tillfälligt dämpa bristen på poliser är att återanställa pensionerade utredare. Det eskalerande antalet mord och skjutningar äter upp polisens resurser, och fler utredare behövs för att kunna utreda fler grova brott. Vi vill göra en riktad satsning

och erbjuda pensionerade utredare upp till en 50-procentig löneökning för att återkomma till yrket och arbete med grova våldsbrott. Också avskaffandet av särskild löneskatt för äldre som jobbar, som Kristdemokraterna och Moderaterna genomförde i budgeten för 2019, har effekt här – det ger polisen större utrymme att erbjuda utredare över 65 år goda villkor för att stanna i, eller återvända till, yrket.

Hela rättsväsendet behöver byggas ut. Kristdemokraterna satsade därför 350 miljoner kronor mer på Sveriges Domstolar än regeringen, 1,2 miljarder kronor mer på Polismyndigheten och 311 miljoner kronor mer på Kriminalvården för 2021. Regeringen fortsätter att underfinansiera Sveriges domstolar. Myndigheten krävde i höstas 128 miljoner kronor i tillskott, men fick bara 28 miljoner. I vårändringsbudgeten får de ytterligare 50 miljoner kronor, men då kvarstår alltså 50 miljoner. Detta kommer leda till flaskhalsar i rättsväsendet.

Kriminalvården kommer under överskådlig tid att kräva kontinuerlig utbyggnad. Myndigheten har själva betonat ett behov om 9 500 platser på anstalter och häkten till 2029, när straffen skärps och poliserna blir fler. Det är en nödvändig utbyggnad, eftersom Kriminalvården fördubblat den möjliga inställelsetiden för en dömd från 50 till 100 dagar. Det innebär att över 2 000 personer går fria i väntan på fängelseplats. Samtidigt är omkring 30 procent av de intagna utländska medborgare. Kristdemokraterna avsätter därför 200 miljoner kronor för att hyra fängelseplatser utomlands så att de kan avtjäna straff i sina hemländer.

Kristdemokraterna noterar att regeringen fortfarande inte har klargjort när Tullverket ska få befogenhet att beslagta stöldgods, trots att det både har tillkännagetts regeringen av riksdagen och att regeringen själv har gett detta besked. De besked som regeringen lämnat är emellertid otillräckliga. Stöldgods ska få kvarhållas om det upptäcks när Tullverket genomför andra genomsökningar av fordon, men det ska inte vara en självständig uppgift. Vi menar att detta är ett slag i luften. Tullverket måste stärkas och få skärpta befogenheter.

Ansvarsfull och human migrationspolitik

Krig, förtryck, terrorgrupper samt förföljelse av etniska och religiösa grupper driver människor på flykt. Sverige har ett moraliskt ansvar att hjälpa medmänniskor i nöd. De senaste decennierna, inte minst de senaste åren, har Sverige tagit ett mycket stort ansvar för personer på flykt från krig och förföljelse. Vårt mottagande har, per capita och sett över en längre tidsperiod, vida överskridit andra medlemsstaters i EU. Det senaste decenniet har 7 av 10 som sökt asyl i nordens länder gjort det i Sverige. Sverige kan dock inte ensamt ta ansvar för den humanitära kris som fortgår i världen. Det går inte heller att bortse från att integrationsproblem som inte åtgärdas kan öka med migrationen. Migrationspolitiken behöver därför stramas åt och utformas på ett sådant sätt att den är hållbar och anpassad till vår integrationskapacitet.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att både värna asylrätten och ta ansvar för en ordnad, human och långsiktigt ansvarsfull migrationspolitik. Sverige har ett ansvar, och är enligt internationella konventioner och EU-rätten, skyldig att ta emot personer som flyr under välgrundad fruktan för sina liv, något vi ska leva upp till. Samtidigt ska asylprövningen vara rättssäker, och den som får ett nej på sin asylansökan ska lämna landet. Sverige har länge arbetat för ett större gemensamt ansvarstagande inom EU samt en reformering och harmonisering av lagar och regler. Genom att fler länder medverkar i flyktmottagandet blir åtagandet för varje land lättare och mottagandet för den

asylsökande bättre. Det historiska mottagandet ska ligga till grund för det framtida mottagandet.

Kristdemokraterna menar att söktrycket till Sverige måste ned till en nordisk genomsnittsnivå om vi ska klara de integrationspolitiska utmaningarna – såsom utanförskap och utsatthet, bostadsbrist och klyftan mellan utrikes och inrikes födda på arbetsmarknaden.

Kristdemokraterna vill ha tillfälliga uppehållstillstånd som huvudregel, med möjligheten att erhålla permanent uppehållstillstånd vid egen försörjning och godkända språk- och samhällsorienteringsprov. Rätten till familjeåterförening ska gälla med ett skärpt försörjningskrav för alla, utom för egna barn under 18 år, som undantas försörjningskrav. Genom detta försvinner incitamenten att skicka iväg barn på livsfarliga resor.

För att öka rättssäkerheten och förbättra hela asylprocessen vill Kristdemokraterna inrätta en inspektion för migrationsfrågor. Vi vill även införa asylansökningsområden i anslutning till våra stora gränsövergångar för att förbättra mottagandet, förkorta tiden i asylprocessen och minska kostnaderna. Tanken är att få en snabbare registrering och beslutsprocess samt att motverka att asylsökande avviker. I syfte att motverka missbruk av asyl- och arbetskraftsinvandringen vill vi korta ned handläggningstiderna för migranter utan asylskäl från s.k. säkra länder rejält med målet att, efter norsk modell, hantera asylansökan och verkställighet inom två dygn samt att ett återreseförbud för dessa personer utreds. Vi vill även avskaffa möjligheten till spårbyte.

En kraftigt förkortad etableringstid är positivt för både den enskilde och samhället i stort. För att underlätta etableringen och motverka en nedbrytande passivitet under handläggningstiden vill Kristdemokraterna införa krav på att asylsökande ska delta i 15 timmars språkutbildning och 9 timmars samhällsinformation per vecka. Asylsökande ska även arbeta 16 timmar per vecka – det kan handla om reguljärt arbete eller att bistå vid det egna asylboendet. Den som inte deltar i utbildningen eller uppfyller arbetskravet kan få sin dagersättning nedsatt. Asylsökande som får ett reguljärt arbete ges ett fribelopp om 3 000 kronor per månad utan att dagersättningen minskas.

Legitimiteten i migrationspolitiken förutsätter att de asylsökande styrker sin identitet och att vi får till stånd effektivare avvisningar och utvisningar av personer som saknar rätt att vistas i Sverige, bl.a. genom fler återtagandeavtal med de viktigaste mottagarländerna samt genom att polisen får mer resurser för att kunna verkställa utvisningar. En av de viktigaste åtgärderna för att förhindra att personer avviker är att det finns möjlighet att vid behov göra en placering i förvar. I vår senaste budget tillförde vi därför resurser för fler förvarsplatser.

Kristdemokraterna uppmärksammar särskilt hur hanteringen och mottagandet av några särskilt utsatta grupper ska förbättras. Det statliga ansvaret för ensamkommande unga behöver stärkas, liksom skyddet för kvinnor som utsätts för våld och kränkningar i anknytningsärenden. Vi driver även på för en mer rättssäker hantering av människor som riskerar förföljelse på grund av tro, kön eller sexuell läggning. En ny humanitär skyddsgrund som ska innebära en ventil i undantagsfall bör införas.

Bättre och mer effektiv integration

En human migrationspolitik måste kombineras med en effektiv och välfungerande integrationspolitik. Tyvärr har vi inte utformat mottagandet på ett sätt som gynnar integrationen. Nyanlända i Sverige möts tyvärr av bostadsbrist och trångboddhet i de kommuner och städer där jobben finns. Utanförskap och utsatthet blir en alltför vanlig

situation för människor som har flytt sitt hemland och söker skydd i Sverige. Klyftan mellan utrikes och inrikes födda på arbetsmarknaden i Sverige är mycket stor och en av Sveriges stora utmaningar på arbetsmarknaden. Det behövs en politik som skapar förutsättningar för egen försörjning. Då stärks också möjligheterna till integration.

Sverige behöver en politik för fler jobb, fler bostäder och en bättre skola. De som drabbas hårdast är de nyanlända som riskerar att fastna i ett långvarigt socialt och ekonomiskt utanförskap. En integrationspolitik som inte fungerar kan också över tid undergräva migrationspolitikens legitimitet.

Av dessa skäl krävs nu politisk handling som gör det möjligt för fler nyanlända att få ett arbete, som förbättrar situationen på bostadsmarknaden, som gör mottagandet bättre och som långsiktigt gör integrationspolitiken effektivare.

Civilsamhället gör ett viktigt arbete med att välkomna fler in i samhällsgemenskapen. Vi kristdemokrater vill därför att samverkansformer mellan det offentliga och civilsamhället ska premieras och förstärkas i syfte att förbättra integrationsarbetet. Det behövs också nya arbetssätt för att öka samverkan mellan olika aktörer, såsom sociala utfallskontrakt. Sociala utfallskontrakt kan användas för projekt inom integration och för att bryta segregation. I sociala utfallskontrakt investeras pengar av en extern finansör i ett offentligt socialt projekt för att uppnå på förhand definierade mål som motsvarar mänskliga och ekonomiska vinster för den offentliga parten, kommunen eller regionen. Givet att finansieringen kommer från en extern part belastas inte skattebetalarna.

För att förbättra nyanländas integrering vill vi se en ny anställningsform som ger lägre kostnader för att anställa, en något lägre lön för den anställde och samtidigt en möjlighet att lära sig jobbet på jobbet. Genom en sådan reform kan arbetsgivare anställa personer som saknar den produktivitet eller språkförmåga som krävs för att helt klara jobbet. Under tiden ges personen möjlighet att skaffa sig fler färdigheter och arbetslivserfarenhet.

Arbetsmarknadens parter har presenterat sin egen reform – etableringsjobb – som regeringen ställt sig bakom. Kristdemokraterna ser positivt på detta, men kommer vara noga med att utvärdera effekterna. Om resultaten inte blir tillräckliga är vi redo att söka stöd för den modell av inträdesjobb som togs fram i Alliansen. Kristdemokraterna vill också se fler och bättre nystartsjobb. Denna arbetsmarknadsåtgärd ger nyanlända, unga och de som har varit ifrån arbetsmarknaden en längre tid en värdefull chans till arbete. Nystartsjobben har också visat sig ge goda resultat i förhållande till kostnaden. I denna vårmotion föreslår vi också tillfälliga kraftfulla förstärkningar av nystartsjobben, i form av fördubblade subventionsnivåer och breddningar i villkoren, så att fler ska kunna få ett nystartsjobb. Det är viktigt för att inte långtidsarbetslösheten ska bita sig fast på mycket höga nivåer.

Kristdemokraterna vill se en bättre och snabbare integration. Nyanlända som bereds plats i etableringsprogrammet får under två år utbildning i svenska (sfi), samhällsorientering samt förberedande insatser. Men de flesta har inte kommit tillräckligt långt i sin integrering för att få ett arbete eller ha språkkunskaper nog för att gå en reguljär utbildning, och detta gäller särskilt utrikes födda kvinnor. Därför behöver etableringsprogrammet göras mer flexibelt så att de nyanlända som är i fortsatt behov av insatser kan stanna kvar i programmet ytterligare tid. De allra flesta går i dag programmet men det är inte obligatoriskt, vilket vi föreslår att det ska bli för att ingen ska hamna utanför etableringsinsatserna. De två första obligatoriska åren i programmet ska också tjäna som ett villkor för att kunna ansöka om permanent uppehållstillstånd. I det fall den nyanlän-

de uppnår egenförsörjning eller uppvisar adekvata kunskaper i svenska språket inom denna tvåårsperiod omfattas denne inte längre av detta krav.

Det går att konstatera ett stort utbildningsbehov hos gruppen nyanlända arbets-sökande. Kristdemokraterna har därför satsat extra på yrkesvuxenutbildningar i partiets budgetmotion. Kristdemokraterna föreslår samtidigt en grundlig förändring av arbetsmarknadspolitiken där flertalet ineffektiva arbetsmarknadspolitiska program avvecklas och andra förbättras och utvecklas och Arbetsförmedlingen reformeras grundligt. Alltför få nyanlända har gått vidare till arbete eller studier efter etableringsfasens två år. Eftersom dessa personer inte har kvalificerat sig för arbetsrelaterade ersättningar (t.ex. a-kassa) hamnar de direkt i försörjningsstöd, som egentligen ska vara det sista skyddsnetet. Kostnaderna för detta har ökat kraftigt för kommunerna, och Kristdemokraterna har därför föreslagit att staten tar över betalningsansvaret för dem som uppbär försörjningsstöd på grund av arbetslöshet genom en statlig dagpenning. Det är staten som ska stå för arbetsmarknadspolitiken i Sverige, och ett reformerat system med en statlig dagpenning som ges till dem som uppfyller kriterierna för att vara inskrivna hos Arbetsförmedlingen minskar kommunernas kostnader för mottagandet och ökar incitamenten för den enskilde att bli matchningsbar på arbetsmarknaden.

Bostadsbristen slår också hårt mot asylsökande och nyanlända, både de som väljer eget boende och de som bor i anvisade boenden med låg standard. Därför vill vi öka rörligheten i och nyttjandet av det befintliga bostadsbeståndet, t.ex. genom förenklad andrahandsuthyrning. Vi vill också förenkla och snabba på byggandet och göra det billigare. Kristdemokraterna vill att EBO-lagen slopas för att bryta den destruktiva trångboddheten och att anläggningsboende blir regel för nyanlända.

Ett företagsklimat för fler jobb

Sverige behöver ett företagsklimat som lägger grunden för fler jobb. Nya jobb kan inte kommenderas fram av politiker i Sveriges riksdag eller regering. Jobb skapas när människor finner det mödan värt att förverkliga en idé, våga satsa sparat kapital och starta och utveckla ett företag. Politikens ansvar är därför att främja ett gott företagsklimat där företagande, entreprenörskap och innovation uppmuntras. Det privata näringslivet och det enskilda entreprenörskapet är, och kommer alltid att vara, grunden för Sveriges välfärd.

För att sänka trösklarna för dem som vill förverkliga sin företagsidé vill vi minska regelkrånglet, begränsa företrädaransvaret och säkerställa att företagen bara behöver lämna en och samma uppgift en gång till myndigheterna. Vi vill även minska förekomsten av personalliggare, som innebär regelkrångel och en oro hos företagare för att små misstag ska leda till stora bötesbelopp. Det finns dock skäl att ha kvar personalliggare i särskilda riskbranscher, såsom byggsektorn.

Många svenska företag riskerar att behöva läggas ned, helt i onödan. Sveriges företagare blir allt äldre och det blir mer och mer vanligt att deras barn inte vill ta över verksamheten. Detta gäller inte minst på landsbygden. Den företagare som vill gå i pension riskerar därmed att behöva likvidera sitt livsverk, trots att det är livskraftigt. Detta beror inte på corona utan i huvudsak på att Sverige inte har ett tillräckligt bra system för ägarskiftet. En utredning bör därför se över hur ägarskiftet av detta slag bäst kan främjas i en svensk kontext. Vi vill också öppna ett antal ägarskifteskantor över landet som kan ge råd och stöd i ägarskiftesprocesser – både inom familjer och för de företagare som vill lämna över verksamheten till sin personal.

För att skapa ett gott företagsklimat vill vi säkerställa att företag har råd och möjlighet att anställa. För att stärka framväxten av nya företag och fler jobb vill Kristdemokraterna sänka skatten på arbete, förenkla reglerna kring att starta och driva företag samt skapa möjlighet för företag att finnas och verka i hela landet. Vi fortsätter att efterlysa resultat av näringsministerns förenklingsresa. En särskild uppmärksamhet måste riktas mot basindustrin, som t.ex. gruvnäringen, där regeringens tveågsna engagemang hotar arbetstillfällena, välfärdsfinansiering och nödvändig klimatomställning.

Regeringen har inte gjort tillräckligt för att hjälpa företag att överleva den ekonomiska kris som följer i pandemins spår. De stödåtgärder som regeringen satt in har alltmer kommit att präglas av sena besked, krångliga regler och utdragna handläggningstider. De förstärkningar och förlängningar som gjorts av stöden har ofta skett för någon eller några månader i taget, vilket ytterligare bidragit till ett lapptäcke av olika regler och krav för företagen att leva upp till och för de handläggande myndigheterna att planera för. Många i grunden livskraftiga företag är nu i sämre skick än då krisen först drabbade för ett drygt år sen. Givet att vaccineringshastigheten inte är tillfredsställande och att det uppkommer nya hot om försenade vaccinleveranser kan vi redan nu veta att företagen behöver stöd ytterligare tid framöver. Kristdemokraterna har därför i riksdagen under våren drivit fram mer tydliga och långsiktiga besked. Handläggningstiderna måste också kortas rejält, för att inte företag och jobb ska gå förlorade i onödan.

Företagsstöden behöver också uppdateras och bli mer träffsäkra. Kristdemokraterna har lyft ett antal förslag på åtgärder i motioner och förslag till utskottsinitiativ, för att åstadkomma detta:

- Mer flexibilitet bör införas i korttidsstödet för företag som inte har kollektivavtal – vilket är majoriteten av de mindre företagen, så att personal kan permitteras i olika grad.
- Kravet på att säga upp visstidsanställda, provanställda och vikarier för att få del av korttidsstödet måste tas bort eller pausas. Det är stötande att företag mitt i krisen tvingas säga upp personal för att få stöd. Det försvårar ytterligare för personer som har en svagare position på arbetsmarknaden och det går emot internationell kriserfarenhet.
- Företagen måste få bättre stöd för lönekostnader. Alla de företag som under lång tid drabbats, och fortsätter att drabbas, av partiell nedstängning i form av serveringsförbud och -restriktioner, förkortade öppettider, eller begränsningar i antal kunder som tillåts i verksamhetens lokaler har fortfarande inte möjlighet att få rimlig ersättning för sina lönekostnader. Kristdemokraterna har därför under lång tid förespråkat att kontaktnära branscher bör få riktat stöd i form av nedsatta arbetsgivaravgifter. Det skulle minska lönekostnaderna väsentligt. Tyvärr har inget annat parti velat stödja detta.
- Möjligheterna för nystartade företag att få del av stöden bör förbättras. Nu begränsas de av att jämförelseperioden för t.ex. omsättningstapp ligger ett år tillbaka.

En avgörande förutsättning för Sveriges konkurrenskraft är en väl fungerande och underhållen infrastruktur. Samtliga trafikslag – allt ifrån cykeln till flyget – är på olika sätt nödvändiga för att främja fungerande transporter och en hållbar tillväxt, bl.a. mot bakgrund av behovet av större arbetsmarknadsregioner vill Kristdemokraterna se ökade satsningar på Sveriges infrastruktur.

Underhåll och nyutbyggnad av järnvägar, vägar och kollektivtrafik måste ske för att säkra god kommunikation i hela landet. Vi står inför ett nödvändigt skifte att elektrifiera transportsektorn i alla dess delar. Detta kommer att kräva många kloka beslut över tid. Elförsörjningen är en grundläggande pusselbit i vårt lands infrastruktur och måste ges ökad prioritet. Det krävs förutsägbar och stabil fossilfri energi och överföringskapacitet.

Många nyanlända och unga får sitt första jobb inom någon del av tjänstesektorn. Rutavdragen som alliansregeringen införde har öppnat nya marknader och skapat förutsättningar för nya företag och jobb. Samtidigt har dessa avdrag gjort att såväl barnfamiljer som äldre har haft råd och möjlighet att få avlastning med vardagssysslorna. Kristdemokraterna har tidigare varit med och drivit igenom en höjning av taket och framöver vill vi även bredda möjligheterna att använda rutavdraget till fler tjänster.

Reformer för fler bostäder

Sverige har gått från en bostadsbrist till en bostadskris. Vi ser hur den faktiska nybyggnationen av bostäder vida understiger det behov som Boverket beräknat. Samtidigt är regeringens reformagenda för bostadssituationen helt otillräcklig. Deras huvudsakliga svar på bostadskrisen är investeringsstödet för byggandet av billiga hyresrätter. Dessa byggsubventioner har dömts ut av bl.a. Konjunkturinstitutet som menar att denna typ av investeringsstöd till hyresrätter tidigare inte har visat sig fungera. Samtidigt har regeringen under den föregående mandatperioden godkänt nya kreditrestriktioner, vilket har höjt trösklarna in på den ägda bostadsmarknaden och gjort situationen särskilt besvärlig för hushåll med lägre men stabila inkomster. Kristdemokraterna har drivit, och en riksdagsmajoritet antagit, ett tillkännagivande (en uppmaning) till regeringen om att utvärdera kreditrestriktionerna i syfte att föreslå åtgärder som möjliggör för fler att komma in på den ägda bostadsmarknaden.

Vi vill förenkla och snabba på byggandet, öka tillgången till byggbar mark och öka rörligheten i – och nyttjandet av – det befintliga bostadsbeståndet, exempelvis genom förändrade flyttskatter. Under pandemiåret har efterfrågan på villor ökat ytterligare, vilket fått priserna att stiga kraftigt. Detta har blottlagt den låga tillgången till villor, som är ett resultat av att kommunerna inte planerar för villaområden eller släpper till byggbar mark. Kristdemokraterna har länge påpekat detta och föreslagit bl.a. att Länsstyrelserna ska ges i uppdrag att identifiera byggbar mark samt att det bör införas en ”planeringsstimulans” för att kommunerna ska få ökade incitament att utöka planeringskapaciteten.

Kristdemokraterna fortsätter att efterfråga regelförenklingar. Till exempel har vi föreslagit generösare bullerregler, undantag för tillgänglighetshinder, strandskyddsreformer, en enklare planprocess samt minskningar av hur många gånger samma ärende kan överklagas.

En bromskloss på bostadsmarknaden är den bristande rörligheten. Genom ökad rörlighet kan ett stort antal bostäder tillgängliggöras på kort sikt. Alltför många uppger att de bor kvar i för stora hus på grund av de s.k. flyttskatternas utformning. Regeringen har tagit bort räntan på uppskov. Kristdemokraterna hade dock helst sett en helt ny modell där taket för uppskov på reavinstskatten tas bort permanent om man köper en ny bostad. Även betalningen av räntan på uppskovet skulle då kunna skjutas på framtiden vid köp av en ny bostad. På så sätt tvingas inte vinsten vid försäljning fram till beskattning om man köper en ny bostad, utan både reavinstskatt och uppskovsränta betalas när personen inte längre gör något uppskov.

Ökade krav vid bostadsköp och kraftigt stigande bostadspriser har ökat behoven av en stor kontantinsats. Tillsammans med ett bristande utbud av hyresrätter, riskerar allt fler att stå utan ett eget boende. Kristdemokraterna vill därför utreda och införa ett förmånligt bosparande som förval för alla unga mellan 18 och 34 år med inkomst av tjänst, där ett skatteavdrag ingår de första 60 månaderna där personen tjänar 12 000 kronor eller mer per månad. Systemet fungerar som så att 500 kronor av lönen efter skatt avsätts till ett bosparande och staten kompenserar med ett skatteavdrag på 20 procent, vilket gör att den disponibla inkomsten kompenseras. Att en modell med förval används gör att fler som inte annars skulle ha sparat kommer att göra det, vilket något bidrar till att något motverka ojämlikheter.

Det krävs reformer för att dämpa drivkrafter att låna och därmed minska hushållens – och ekonomins – sårbarhet framöver. Vi har föreslagit att amorteringskraven riktas mot bankernas samlade bolånestock för att gynna amortering samt ändrade regler så att bundna bolån blir mer attraktiva. Vi eftersträvar även en blocköverskridande överenskommelse om en långsam nedtrappning av ränteavdragen, växlat mot sänkta inkomstskatter.

För att stötta hushåll som har svårt med kapitalinsatsen bör även ett startlån där staten garanterar en del av kapitalinsatsen utredas och införas, något regeringen nu tillsatt en utredning för, framtvingad av riksdagens tillkännagivande. Ett sådant stöd förutsätter att hushållet klarar bankens krav på bottenlån och ska gå till förstagångsköpare, som t.ex. unga hushåll. Således krävs en strikt kreditprövning och att lånet ska återbetalas med ränta så att stödet inte bidrar till riskuppsygnad eller stimulerar osunt låntagande.

En skola för kunskap och bildning

Kristdemokraterna arbetar för en skola där ingen hålls tillbaka, och ingen lämnas efter. Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, stimulera elevernas intellektuella utveckling och förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan ska erbjuda den kunskap som behövs för att klara av arbetslivet, men också kunskap för att klara livet som ansvarsfull samhällsmedborgare. Skolan har ett bildningsuppdrag. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag får både barnen och Sverige stora problem i framtiden. De bristande studieresultaten måste tas på största allvar.

Nyckeln för en framgångsrik skola är bra rektorer och lärare som förmår att leda, inspirera och förmedla den kunskap som krävs för att eleverna själva ska kunna forma sin framtid och förverkliga sina drömmar. Lärarna behöver också kunna hålla ordning i klassrummet, så att eleverna behandlar varandra med respekt och kunskapen kan stå i fokus. Vi vill satsa på vidareutbildning för lärare, exempelvis utbildning i ledarskap och konflikthantering. Vi vill också ha stärkt rätt till fortbildning för legitimerade lärare och vi har välkomnat att arbetet med ett professionsprogram kommer på plats fortskrider. Vi vill även höja behörighetskraven till lärarutbildningen och höja kvaliteten på lärarutbildningen.

Det totala antalet undervisningstimmar i den svenska grundskolan har minskat över tid och är även lägre än genomsnittet i de europeiska länderna. Kristdemokraterna vill ge elever mer lärarledd undervisningstid och lärarna behöver få fokusera mer på undervisningen genom minskad administrativ börda och avlastning.

Skollagen är tydlig med att alla elever ska få stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt. För att nå detta mål krävs att de elever som har de största behoven får

hjälp och stöd av de lärare som har den bästa kompetensen. Vi vill öka tillgången på specialpedagoger och speciallärare och anslog medel för detta i vår statsbudget för 2021. Det behövs också tidiga kunskapskontroller. Alla elever ska exempelvis screenas för läs- och skrivsvårigheter och skolorna behöver arbeta systematiskt för att ge tidiga stödinsatser.

I dag saknas tusentals lärare, och bristen beräknas öka. Det behövs fler vägar in i läraryrket genom kompletterande pedagogisk utbildning för personer som har examen i ett relevant ämne eller yrkeskunskap. Vi vill samtidigt ha fler karriärtjänster, dvs. att skickliga lärare ska kunna bli förstelärare eller lektorer. Kristdemokraterna var med och beslutade att förstelärare i utanförskapsområden ska få dubbelt lönepåslag och vårt mål är att det ska finnas lektorstjänster vid alla gymnasier.

Vi vill också göra mer för att ge nyanlända elever goda förutsättningar att lära sig svenska språket och komma in i den svenska skolan. För att nyanlända ska nå kunskapsmålen vill vi se en kompetenssatsning för att utbilda fler lärare i svenska som andraspråk. Vidare anser vi att det behövs fler karriärlärartjänster, något som är viktigt också för skolor i utanförskapsområden.

Elevernas hälsa och trygghet i skolan är en förutsättning för att de ska kunna ta till sig ny kunskap. Vi ser med stor oro på den psykiska ohälsan bland barn och unga. Kristdemokraterna vill stärka elevhälsan och införa en elevhälsogaranti. Varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje dag och regionerna bör ges ansvaret för den medicinska och psykosociala elevhälsan. Vi vill även utöka skolidrotten från dagens 600 till 700 timmar i grundskolan för att alla barn ska röra mer på sig, då motion har betydelse för såväl hälsan som skolresultaten.

Kristdemokraterna vill ha en skola med ordning där eleverna är trygga, känner gemenskap och ansvar för skolan och behandlas med respekt. Det behöver därför finnas ett tydligt ledarskap på varje skola där rektors och lärarnas befogenhet att upprätthålla ordning och främja respekt är klar och tydlig. Det ska råda nolltolerans mot mobbning och kränkningar samt klotter och skadegörelse.

Vi vill stärka föräldraansvaret så att det finns tydliga förväntningar på såväl elev som föräldrar och vad föräldrar kan göra konkret för att stötta sitt barn och höja kunskapsresultaten. Vi vill också skapa förutsättningar för fler vuxna i skolan, som exempelvis särskilt anställda mentorer eller en klassmorfar.

Tryggare ekonomi för äldre

Kristdemokraterna föreslår kraftfulla reformer för att förbättra pensionärers ekonomi och äldres möjligheter att stanna kvar på arbetsmarknaden. Vi är positiva till att fler väljer att arbeta längre än till 65 års ålder. Det är resursslöseri att inte ta vara på äldres erfarenhet och kompetens samtidigt som arbete bidrar till känslan av samhörighet och tillhörighet. Att förlänga arbetslivet förbättrar både privatekonomin för pensionären och stärker pensionssystemet då inbetalningarna blir större.

Då svenskarna lever ett allt längre och friskare liv är det naturligt att pensionsåldern justeras uppåt så som pensionsgruppen föreslagit. Kristdemokraterna vill även stärka incitamenten och möjligheterna för äldre att stanna kvar längre på arbetsmarknaden. I dag får den som har fyllt 65 år – men fortfarande arbetar – ett förstärkt jobbskatteavdrag, något som Kristdemokraterna har varit med och infört. För att ytterligare förstärka äldres ekonomi vill vi även ge dem som är 69 år eller äldre, och

som fortsätter att arbeta ytterligare en skattelättnad, utöver det redan förhöjda jobbskatteavdraget.

Kristdemokraternas ambition är att hela skillnaden i beskattning av förvärvsinkomst och pensionsinkomst ska slopas. Genom Kristdemokraternas och Moderaternas gemensamma budget 2019 genomfördes även en skattesänkning som kom alla pensionärer till del, vilket inte hade varit fallet om regeringens budgetförslag gått igenom. Sedan dess har regeringen ökat skillnaden i beskattning mellan arbetstagare och pensionärer ytterligare. Pensionerna för de med lägst intjänad livsinkomst är för låga. Många, företrädesvis kvinnor, behöver därför ges extra utrymme i pensionssystemet. Pensionsgruppen kom överens om att införa ett inkomstpensionstillägg, vilket införts i år. Tillskottet sker dock vid sidan om pensionssystemet, och eftersom Kristdemokraterna förespråkar ett långsiktigt hållbart pensionssystem vill vi att pensionerna framgent stärks på annat sätt.

Kristdemokraterna har också drivit på reformer för att förbättra ekonomin för de pensionärer som har de lägsta inkomsterna; inte minst var vi drivande i Pensionsgruppen för en höjning av garantipensionen (+200 kronor) för nästan 700 000 pensionärer och den stora höjningen av taket i bostadstillägget (till 7 000 kronor). Sammantaget ger detta en betydande förstärkning för ekonomiskt utsatta pensionärer. Vi hade dock velat gå ännu längre. Vi vill att hyrestaket i bostadstillägget höjs till 7 500 kronor för ensamstående och till 3 750 kronor per person för sammanboende.

Kristdemokraterna vill även se reformer som minskar skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner. För att kompensera kvinnors lägre pensioner – som är ett resultat av ojämlikhet i lönestrukturen, ett högre uttag av föräldraledighet och färre arbetade timmar när barnen är små – vill vi se en utökning av antalet barnrättsår från fyra till fem samt automatiskt delad premiepension för makar med gemensamma barn under 12 år. Vi vill även införa en omställningspension för de som är över 65 år. Förutom att det stärker den enskildes ekonomi signalerar det att det är en viktig samhällsinsats att vårda sina barn.

Goda kommunikationer i hela landet

Bra kommunikationer är en förutsättning för tillväxt, välbefinnande och sysselsättning i vårt land. Vår utgångspunkt är att människor ska kunna bo och arbeta i hela landet. Transportpolitiken ska därför säkerställa en effektiv, långsiktig och miljömässigt hållbar transportförsörjning i hela Sverige.

Kristdemokraterna anser att Sverige måste bryta sitt beroende av fossila bränslen inom transportsektorn. Det krävs långsiktiga och effektiva styrmedel för en ökad andel förnybara drivmedel med hög klimatprestanda och för effektivare transporter. Kristdemokraterna vill främja teknikutvecklingen för att nå ett mer hållbart transportsystem.

Kristdemokraterna vill se ökade satsningar på Sveriges infrastruktur. Underhåll och nyutbyggnad av järnvägar, vägar och kollektivtrafik måste ske för att säkra god kommunikation i hela landet och möjliggöra ett ökat bostadsbyggande. Kristdemokraterna bedömer att det inte är hållbart att investera i nya stambanor för höghastighetståg såsom Sverigeförhandlingen har föreslagit; i stället bör vi fortsätta att satsa på att rusta upp befintliga vägar och järnvägar samt bygga ut nya sträckor som behövs för att öka kapaciteten och funktionaliteten i det svenska järnvägsnätet. För att ta hänsyn till den varierande miljöbelastning som morgondagens fordonsflotta utgör bör en ny beskatt-

ningsmodell baserad på digital trafikövervakning utredas. Den nya beskattningsmodellen ska verka gynnande för landsbygden och initialt prövas för den tunga trafiken.

Det finns många infrastrukturprojekt som är samhällsekonomiskt lönsamma men som av olika skäl aldrig kommer med i de regionala och nationella trafikplanerna då dessa inte berör tillräckligt många för att bli politiskt intressanta att arbeta vidare med. Vi föreslår att lagstiftningen ändras så att kommuner i samverkan med Trafikverket kan ta beslut om ”bompeng”, dvs. avgifter som tas ut av trafikanterna för att finansiera enskilda trafikprojekt. Därigenom ger vi kommunerna bättre förutsättningar att vara med och medfinansiera enskilda projekt som annars riskerar att förhållas över tid trots att dessa projekt kan vara av stor betydelse för den enskilda kommunens näringslivs- och bostadsutveckling.

Kristdemokraterna vill att sjöfartens skatter och regler ska ge förutsättningar för goda konkurrensvillkor. Vi vill också se till att polisen och tullmyndigheten har tillräckliga resurser att kontrollera efterlevnaden av svenska lagar och regler inom åkerinäringen. Miljövänliga bilar och flygets omställning ska premieras och cykelinfrastrukturen byggas ut.

Regeringen tillför ett stort stöd med anledning av coronakrisen för att kompensera godstrafik på järnväg i vårändringsbudgeten, men missar att skjuta till stöd till flygnäringen och sjöfarten, som också påverkats i hög grad av pandemin. Kristdemokraterna ställer sig frågande till detta och efterfrågar stöd till fler delar av godstrafiken.

Tillgång till bredband med hög överföringskapacitet är avgörande för att människor ska kunna driva företag i hela landet, för att arbeta eller studera på distans, för att ta del av kulturutbudet och för att kommunicera med andra.

En hållbar miljö- och klimatpolitik

En viktig del av det kristdemokratiska idéarbetet är förvaltarskapsprincipen. I vår politik för en hållbar miljö ställs den på sin spets. Klimatutmaningen är vår tids största miljöutmaning. Kristdemokraterna har därför satt ambitiösa mål när det gäller att minska utsläppen, såväl på Sverigenivå som på EU-nivå. Utöver själva miljöfrågan som utsläppen av växthusgaser utgör, följer det etiska problemet att det främst är världens fattigaste människor som betalar det högsta priset för klimatförändringarna.

Det är bråttom att snabbt få ned utsläppen av koldioxid för att undvika irreversibla skador på våra ekosystem. Sverige har möjlighet att betydligt reducera våra territoriella utsläpp genom att bejaka framåtsyftande teknik för infångande och lagring av koldioxid inom industrin. Kristdemokraterna anser att en särskild del av anslagen till Industriklivet bör inrättas för infångning och lagring av koldioxid från industrin och avfallsförbränning.

En av Sveriges största tillgångar i kampen mot klimatutsläppen är skogen, som genom skogsbruket ökar sin kolsänka och varifrån vi utvecklar produkter som ersätter fossila. Från skogen får vi också bioenergi med allt fler användningsområden. I de målkonflikter som omger skogen måste klimatet komma först och äganderätten värnas.

Vi vill utveckla bonus–malus-systemet så att dess träffsäkerhet förbättras. Vi har också flera förslag för att minska flygets klimatpåverkan och främja utvecklingen av fossilfritt flyg.

Spridningen av giftiga kemikalier i vår miljö ska förhindras. Detta är en viktig aspekt av det förebyggande hälsoarbetet. Inte minst gäller det barns vardagsmiljöer. Vi vill t.ex. ställa större krav när det gäller barnens leksaker och nappflaskor samt mat och dryck. EU har en nyckelroll i arbetet för att öka kemikaliesäkerheten, bl.a. för att utveckla arbetet med gemensamma åtgärder mot spridning av gifter och läkemedelsrester till våra hav och vattendrag.

Hoten mot den biologiska mångfalden är omfattande. Ekosystemen är beroende av denna mångfald – och vi är beroende av ekosystemen för luften vi andas och maten vi äter. I Sverige bidrar våra skogar och vår landsbygd, exempelvis våra hagmarker, till denna mångfald.

Sveriges havs- och kustområden innehåller också ett rikt artliv och skyddsvärda miljöer. Den främsta orsaken är övergödning från avlopp och jordbruk, och den största delen av föroreningarna i Östersjön kommer via floderna. 90 miljoner människor lever inom Östersjöns avrinningsområde. Det är viktigt att utvecklingen av jordbruket kring Östersjön sker med stor hänsyn till miljön.

Kristdemokraterna ser ekonomiska styrmedel som ett användbart instrument i miljöpolitiken. Vi föreslår därför att ett system med överlåtelsebara utsläppsrätter för kväve och fosfor prövas i Östersjön. Sverige har under några år ökat antalet marina reservat. Vi måste fortsätta att verka för att inte den ekologiska balansen ska rubbas via exempelvis långväga arter som på olika sätt letar sig hit. Vi vill förbjuda oljeborring i Östersjön och på ett bättre sätt förebygga och bestraffa oljeutsläpp. Ett tydligare ansvar och prioritering behövs för att sanera gamla vrak som läcker ut olja och kemiska stridsmedel. Alla nationer runt Östersjön har anledning att skyndsamt finna och komma överens om lösningar som hanterar den allvarliga situationen.

Ett stärkt jordbruk

Jordbruket är viktigt för vår överlevnad. Även om det i dag endast är en liten del av befolkningen som arbetar inom jordbruket är vi alla helt beroende av dess produkter för att kunna överleva. En lönsam svensk jordbrukssektor är nödvändig om vi ska kunna ha en inhemsk livsmedelsproduktion i händelse av krig eller kris. Jordbruket har också en central betydelse för biologisk mångfald och den levande landsbygd och de öppna landskap som är en del av vårt kulturarv.

Regeringens satsning på landsbygdsprogrammet i vårändringsbudgeten är välkommen, men ska ses mot bakgrund av att de tidigare dragit ner sin medfinansiering av programmet med hjälp av medel från den återhämtningsfond som EU upprättat med anledning av pandemin. Resultatet är att återhämtningsfonden inte inneburit mer pengar till landsbygdsprogrammet än vad som var planerat tidigare, trots att även lantbruket drabbats hårt av pandemin och behöver krisstöd.

I många EU-länder är tyvärr miljötänkande och djurskydd jämförelsevis nedprioriterat. Alternativt följs inte de uppsatta reglerna. En bidragande orsak till problemen i svenskt jordbruk är att vi inte har lyckats omsätta den kvalitet på varorna som våra miljö- och djurskyddsregler leder till i rena pengar.

Kristdemokraterna vill fortsätta att värna vår miljö och vårt välutvecklade djurskydd, men vi vill att de lagar och regler som antas verkligen är ändamålsenliga. En annan utmaning är den dubbelmoral som upphandlingsprocesserna i våra kommuner och landsting bitvis ger uttryck för. Först ställer vi som samhälle höga krav på miljömedvetenhet hos våra bönder. Därefter köper offentliga aktörer in varor som har producerats

under förhållanden vi aldrig skulle tillåta på hemmaplan. Det rimliga är att offentliga aktörer tar miljöhänsyn och t.ex. använder sig av ändamålsenliga kriterier för miljöanpassad upphandling.

Kristdemokraterna är pådrivande för att minska jordbrukarnas regelkrångel. För att stärka det svenska jordbrukets konkurrenskraft har vi föreslagit att skatten på den diesel som används inom jordbruket sänks i motsvarande grad som inblandning av biodrivmedel har gjorts.

Jordbruksföretagare upplever en särskild otrygghet i fråga om brott. De verkar ofta i trakter där polisen är avlägsen. Ett exempel på brottslighet som de utsätts för är att traktorer och andra dyra jord- och skogsbruksredskap och maskiner stjäls av specialiserade ligor. Ofta är det utländska ligor som begår organiserade inbrott och stölder i Sverige. En kartläggning från polisens nationella operativa avdelning (NOA) från 2016 visade att utländska ligor stod för upp till 50 procent av bostadsinbrotten i Sverige.

Det är angeläget att stärka polisens lokala förankring. Brå behöver uppdras att ta fram lättillgänglig statistik över brottsligheten nedbruten på den lokala nivån. Det finns också anledning att utreda hur samverkansgrupper i glest befolkade områden kan få vissa befogenheter som de saknar i dag. Det behövs också en plan för att öka uppklärningsgraden av heminbrott.

Sammanhållning över gränserna

För Kristdemokraterna är det centralt att utrikespolitiken är värdebaserad. Sverige ska stå upp för och försvara universella värden såsom mänskliga fri- och rättigheter, demokrati och rättsstatens principer för att stärka fred, frihet och utveckling, förståelse och försoning. Idén om att alla människor, var de än bor, har samma värde och att vi alla har ett ansvar för varandra utgör en stark motivation till den solidaritet som är grundläggande i den kristdemokratiska ideologin. Människovärdet är universellt och kan därför inte relativiseras av geografiska gränser. De globala klyftorna är med denna utgångspunkt oacceptabla.

Kristdemokraterna vill ha en ambitiös utvecklingspolitik med det slutliga målet att det internationella biståndet en dag inte längre ska behövas. Vi är, och har länge varit, pådrivande för att 1 procent av Sveriges bruttonationalinkomst ska avsättas till internationellt bistånd varje år. Sverige bör även verka för att andra länder höjer sina biståndsnivåer. Det är bara ett fåtal EU-länder – Sverige, Danmark och Luxemburg – som lever upp till EU:s mål om att minst 0,7 procent av BNI ska gå till officiellt bistånd.

Kristdemokraterna vill se tydligare prioriteringar i svenskt biståndsarbete som måste styras av hur behoven i världen ser ut. Vi har i dag, exempelvis, alla möjligheter att minska barnadödligheten, som till stor del beror på basala och förhållandevis enkelt avhjälpta brister i miljön runt barnen. Just vaccinationsprogram har visat sig vara ett mycket effektivt bistånd då en relativt billig punktinsats bokstavligen kan rädda liv. Fortfarande saknar 2,1 miljarder människor tillgång till rent vatten vid bostaden. Det har förödande konsekvenser för människors hälsa, och barn drabbas särskilt hårt. En av de sjukdomar som sprids i förorenat vatten är kolera, som varje år skördar mellan 20 000 och 130 000 människoliv.

De ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin riskerar att bli förödande för många människor som riskerar att falla ned i djup fattigdom, särskilt i låginkomstländer där restriktioner varit många, men ekonomiska krispaket saknats. Skolstängningar har

gjort att barn blivit av med utbildning men också deras kanske enda riktiga mål mat om dagen. Ökad fattigdom när inte människor kan försörja sig leder till utsatthet och problem, som att fler flickor gifts bort som unga. Områden med brister i sanitet och svagt utbyggd hälso- och sjukvård blir också särskilt utsatta vid smittspridning och sjukdom. Även för utvecklingsarbetet bör det vara högsta prioritet att verka för minskad smittspridning och mildra konsekvenserna av epidemin runt om i världen samt att alla får snabb tillgång till vaccin. Det minskar också risken för fler mutationer.

Stora humanitära kriser råder i världen och aldrig tidigare har så många människor varit i behov av humanitärt stöd. Det fruktansvärda kriget i Jemen, situationen i Venezuela och krig och konflikter i Demokratiska republiken Kongo Syrien och Etiopien, för att nämna några, orsakar stort humanitärt lidande.

Fler människor än på många decennier är nu på flykt och Sverige ska även fortsättningsvis kunna vara en fristad för människor som flyr undan krig, förföljelse och förtryck. Men det står inte i motsats till att vi också kraftigt behöver öka satsningarna i närområdet för att skapa trygghet och framtidstro för de medmänniskor som är på flykt. De krigsdrabbade ländernas grannländer har tagit det allra största ansvaret i flyktingmottagandet. Miljoner flyktingar i Libanon, Jordanien och Turkiet behöver humanitärt stöd i avvaktan på att situationen blir bättre i Syrien och Irak. Men de behöver även stöd för att kunna öppna upp för arbetstillfällen och skolgång. Sverige ska även verka för att skapa lagliga vägar in i Europa, vilket skulle rädda många liv.

Sammantaget gör det rådande världsläget att vi vill prioritera det humanitära biståndet högre och avsätta en större del av den svenska biståndsbudgeten för humanitära insatser.

För varje man som mättas, för varje kvinna som kommer in på arbetsmarknaden, för varje person som tillåts att tänka, skriva, tala, rösta och tillbe fritt – desto större blir chanserna till utveckling. I det arbetet spelar biståndet stor roll. Kristdemokraterna menar att utveckling, fattigdomsbekämpning och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna hänger samman. Efter exceptionella framgångar sedan mitten av 1970-talet rullas nu demokrativågen tillbaka och friheten inskränks. Även pandemin används som förevändning för detta av auktoritära regimer. En ”frihetsmiljard” skulle kunna användas till att stötta frihetskämpar. Vi ser hur civilsamhällets utrymme krymper på flera håll och hur oppositionspolitiker, jurister och journalister fängslas.

Svensk biståndspolitik bör föras på ett sätt så att det civila samhället stärks. Enskilda organisationer är inte bara oersättliga som genomförare av offentligt svenskt bistånd utan också mycket betydelsefulla då de ger oss enskilda människor en möjlighet att ta ansvar för utvecklingen i världen. Genom samverkan med civilsamhällsorganisationernas motsvarigheter i mottagarlandet kan Sverige bidra till ökad kontinuitet och demokratisk skolning i landets civilsamhälle, jämfört med om insatser görs via kortsiktiga internationella insatser. Biståndsanslaget har ökat kraftigt de senaste åren, då måste Sverige också stärka kapaciteten hos organisationer som administrerar biståndet.

Förtrycket av religiösa och etniska minoriteter ökar, och människors religionsfrihet kränks. Sedan länge är kristna den mest förföljda religiösa gruppen i världen, med omfattande förföljelse i Mellanöstern och delar av Afrika och Asien. Sverige bör i internationella sammanhang arbeta för att värna utsatta minoriteter. Alla människors lika värde är fundamentalt, och yttrande- och religionsfrihet är centralt för ett öppet och fritt samhälle.

För att de människor som har fallit offer för terrorism ska kunna återfå en tro om framtiden, ett hopp om att morgondagen är ljusare än gårdagen, krävs att de terrorister

som har ödelagt oskyldiga människors liv ställs inför rätta. Detta kan endast ske om världssamfundet gemensam agerar och utkräver ansvar från både de länder och de individer som har varit ansvariga för massakern. Detta bör ske genom inrättandet av en särskild tribunal för att döma de skyldiga. Detta har gjorts tidigare t.ex. i Irak där Iraqi Special Tribunal (IST) upprättades för att utreda och döma de ansvariga för brott mot mänskligheten under Saddam Husseins regim. En motsvarande lösning måste till för terrorismen i Mellanösterns offer.

Försvaret och samhällets krisberedskap

Sverige ska alltid ha ett starkt försvar. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas, och försvaret behöver därför stärkas. Att garantera medborgarnas säkerhet och att försvara de territoriella gränserna är en av statens kärnuppgifter, och ett starkt försvar av Sverige innebär ett starkt försvar av friheten, demokratin och respekten för människovärdet.

För att försvarsförmågan ska stärkas behövs ökade resurser. Sverige bör nå 2 procent av BNP i försvarsanslag senast 2030. Förbandsverksamheten och beredskapen måste förstärkas. Det gäller att skapa förutsättningar för att ta emot fler värnpliktiga och rekrytera officerare när förbanden ska fyllas och bli fler. Samtidigt krävs utökad övningsverksamhet och utökad materielanskaffning för att redan existerande förband ska bli stridsdugliga. Försvarsmaktens logistikorganisation behöver förstärkas, liksom satsningarna på forskning och utveckling.

Kristdemokraterna har valt att ställa sig bakom Försvarsberedningens slutsatser om mål, inriktning och de ekonomiska förutsättningarna som presenterades i rapporterna Värnkraft (Ds 2019:8) och Motståndskraft (Ds 2017:66). Försvarsberedningens förslag innebär att försvarsanslaget ska uppgå till minst 84 miljarder kronor, beräknat i 2019 års penningvärde, senast 2025. Det skulle motsvara minst 1,5 procent av BNP och innebär ett viktigt steg vidare upp mot 2 procent av BNP.

En förstärkning av det civila försvaret och hela samhällets krisberedskap behövs dock för ett fungerande totalförsvar. Under alltför många år har svensk krisberedskap varit eftersatt. Brister i krisberedskapen har dessvärre på ett mycket påtagligt sätt visat sig under den pågående coronapandemin.

Det finns ett stort behov av att återuppta planeringen och förberedelserna för det civila försvaret. Vi behöver säkerställa energi-, livsmedels- och läkemedelsförsörjning genom beredskapsplanering, och vi behöver återskapa en civil ledningsorganisation som kan samordna samhällets resurser vid allvarliga kriser. MSB:s mandat när det gäller civil ledning och samordning av totalförsvaret behöver utökas. MSB bör återföras till Försvarsdepartementet i enlighet med Försvarsberedningens rapport Motståndskraft. Beredskapsövningar och beredskapskontroller behöver genomföras, och Sverige behöver utveckla förmågan att ge och ta emot internationell hjälp vid såväl militära som civila kriser.

Det arbete med att återuppbygga det civila försvaret som har påbörjats i kommuner och regioner behöver stärkas och påskyndas.

Vi vill också att ansvaret för det psykologiska försvaret lyfts ut ur MSB och att det återigen blir en egen myndighet. Det är viktigt att offentliggöra informationsangrepp som sker mot Sverige för att höja medvetandenivån. En annan huvuduppgift för myndigheten bör vara att stödja, bidra till och sprida forskning om informationskrigföring och propaganda. I enlighet med Kristdemokraternas förslag presenterades den

statliga utredningen En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret en rad förslag om hur en sådan myndighet ska kunna samordna och utveckla samhällets samlade motståndskraft inom det psykologiska försvaret. Enligt regeringen kommer myndigheten att inrättas 2022. Vi står bakom det.

Kristdemokraterna vill också se en ny fullskalig myndighet för cybersäkerhet, vilket vi avsätter resurser för.

Ett starkare försvar som ändamålsenligt kan försvara Sveriges gränser kräver resurstillskott till såväl det militära som det civila försvaret.

En politik som stöder, inte styr, kulturen

Kulturen hjälper oss att växa som människor och förbinder oss med tidigare generationers erfarenheter. Den har också en uppgift i att utmana tanken och invanda föreställningar. Kulturen bidrar till såväl ett samhälles sammanhållning som dess självreflektion. Den kan också hjälpa oss att relatera till vår globala omgivning.

Vår utgångspunkt är att kulturpolitiken ska stödja kulturen, snarare än styra den. För Kristdemokraterna är inte minst barns möjlighet att få ta del av kulturella verksamheter en prioriterad fråga. Pandemin har medfört att många aktiviteter ställts in, såsom träningar och tävlingar, lägerverksamhet och barnkörer. Ungas ensamhet har också ökat, enligt Stiftelsen Friends. Många barn lever i ekonomisk utsatthet som leder till segregation och ohälsa.

Regeringen har föreslagit ett riktat statsbidrag till kommuner för avgiftsfria och smittsäkra lovaktiviteter under loven 2021 för barn och unga, 6–15 år. Detta för att många barn fått avstå aktiviteter och socialt umgänge under pandemin. Vi anser att initiativet är lovvärt och efterlängtat, men att insatser för barn och unga inte bör begränsas till loven. Alltför få barn och unga uppnår den rekommenderade mängden fysisk aktivitet, även innan pandemin. För att stimulera fler till rörelse och engagemang vill vi införa ett fritidskort för alla barn från andra till nionde klass som ger dem möjlighet att delta i olika fritidsaktiviteter, både kulturella och idrottsliga. Stödets storlek varierar utifrån hushållets ekonomi.

Vi vill också öka den satsning som kallas Skapande skola. Det är inkluderande reformer som har säkerställt att även barn och ungdomar från ekonomiskt utsatta sammanhang får ökade möjligheter att delta i kulturlivet. Vidare finns det i dag en oro för att läsandets status sjunker och för att vi hamnar i ett läge där vi i allt högre utsträckning saknar gemensamma referenspunkter och därmed får svårare att förstå varandra. Ett sådant samhälle riskerar på sikt att dras isär. Det behövs läsfrämjande insatser och vi föreslår införandet av en klassikerlista. En lista med litterära verk från hela världen – romaner, noveller, essäer, sagor, dikter – men också filmer och musik, som alla elever bör ta del av under sin skolgång.

Det civila samhället

I civilsamhället läggs grunden för demokrati, medmännisklighet och ett fungerande Sverige. Civilsamhället bygger på människors engagemang, människor som ofta med ideella krafter, på sin fritid, bidrar till det gemensamma samhället. Kristdemokraternas politik strävar efter att stärka det civila samhället och därmed de mellanmänniska

kontakterna. Därför syftar vår politik till att värna civilsamhällets oberoende, förenkla dess regelverk och förbättra förutsättningarna.

Att ett oberoende från andra människor skulle leda till lycka är en missuppfattning. Starka relationer är ett så grundläggande mänskligt behov att det till och med går att mäta i livslängd. Ensamhet och social isolering har värre hälsoeffekter än fetma och är ungefär lika allvarligt som alkohol och rökning. Människan växer i relationer. En politik vars konsekvens blir att de mellanmänskliga banden försvagas kan aldrig kompenseras fullt ut med att man stärker banden till offentliga institutioner eller skjuter till ytterligare bidrag. Det offentliga kan från mänsklig synvinkel bara vara ett komplement – inte utgöra samhällets grund.

För att ytterligare ta till vara den kraft som finns i civilsamhället satsar Kristdemokraterna på föreningar och organisationer vars verksamhet syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering. Ofrivillig ensamhet bland äldre är ett stort problem, som för många blivit värre under pandemin, då äldre fått isolera sig i skydd för smitta. Breda reformer måste till för att mota den ofrivilliga ensamheten som har stora hälsokonsekvenser bland äldre. Det civila samhällets verksamheter, och inte minst pensionärsorganisationerna, gör goda insatser för att främja gemenskap och motverka ensamhet och isolering bland äldre.

Vi vill skjuta till extra resurser till föreningar och organisationer för arbete och verksamhet som syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering. Regeringen avsätter resurser för 2021, men vi förlänger satsningen även för 2022 och 2023.

Idrott innebär gemenskap och stärker människors fysiska hälsa – även för äldre. I Kristdemokraternas budget gör vi en fördubblad satsning på Äldreflyftet som syftar till att ge fler äldre chans till fysisk aktivitet och träning. Det kan förbättra livskvaliteten, öka hälsan, minska risken för fallolyckor och samtidigt främja gemenskap och sammanhang – och därmed bryta ensamhet. Medel går till Riksidrottsförbundet som tillsammans med pensionärsorganisationerna utformar aktiviteter som främjar äldres fysiska aktivitet och hälsa.

Graden av det civila samhällets självständighet är nära knuten till organisationernas finansiering. En hög grad av offentlig finansiering kommer också att – beroende på hur den utformas – leda till mer eller mindre direkt och indirekt styrning från det offentliga. Kristdemokraterna och Moderaterna återinförde i och med budgetpropositionen för 2019 den skattereduktion för gåvor till ideella organisationer som arbetar bland behövande som den rödgröna regeringen tog bort under förra mandatperioden. Vi säkerställde också att inga avgifter tas ut av organisationerna för att ansöka om eller inneha tillstånd för skattereducerade gåvor. Under pandemin har Kristdemokraterna föreslagit att skattereduktionen utökas, för att uppmuntra till fler och större gåvor. Detta för att stärka civilsamhällets organisationer ytterligare i en tid av kris, då deras verksamhet behövs mer än någonsin men deras intäkter i många fall har minskat.

Trossamfunden är en viktig del av det civila samhället och utgör ett unikt bidrag för integration samt gör stora samhällsinsatser, t.ex. ger stöd till utsatta grupper och barn- och ungdomsverksamhet. De fyller också en viktig funktion genom sitt arbete med andlig och existentiell vård inom sjukvården vid kriser. I höstas anslog vi mer medel till trossamfunden, då stöd behövs för att bistå samfunden i pandemin.

Ekonomisk och social utsatthet ökar ofta i kriser i spåren av t.ex. arbetslöshet. Civilsamhället påverkas också av den ekonomiska nedgången. Intäkterna minskar när aktiviteter avtar och företag blir mindre benägna att skänka pengar samtidigt som det är volontärbrist eftersom en stor grupp verksamma i civilsamhället är äldre. Därför

presenterade Kristdemokraterna förra året åtgärder och stöd för det civila samhället: ett kostnadsstöd för fasta och löpande kostnader, ett stöd vid stora kostnadsökningar till organisationer som ställer om i krisen), en statlig kreditgaranti till ideella föreningar, stiftelser och trossamfund samt ett höjt tak i gåvoskatteavdraget. Åtgärderna skulle öka chanserna för civilsamhället att överleva och samtidigt bidra i den nuvarande krisen.

Det är bra att regeringen har tillfört kulturen och idrotten stora stöd för att mildra intäktsbortfall på grund av krisen. Samma problematik gäller likväl även det breda civilsamhällets organisationer och föreningar som inte har sin verksamhet inom just dessa områden. Av denna anledning föreslog Kristdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet förra våren en civilsamhällesakut med anpassade stöd till just civilsamhällets speciella behov och förutsättningar. Ett förslag som avvisades av övriga partier. Efter att vi förnyat förslaget ändrade sig finansutskottet och sa ja till vårt förslag, vilket resulterade i ett tillkännagivande den 25 februari i år. Tillkännagivandet innefattade att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med ett stöd som bättre når fram till det breda civilsamhället.

Regeringen har nu sent omsider beslutat att tillföra mer medel till civilsamhället i vårändringsbudgeten, som en av de åtgärder regeringen vidtar med anledning av tillkännagivandet. Kristdemokraterna ser det som viktigt att civilsamhället får ökat stöd, och det är ett steg i rätt riktning att regeringen även ökar stödet till organisationer som arbetar med barn och till projekt och insatser som främjar jämställdhet, men det är långt ifrån tillräckligt.

Breda stöd som kommer hela civilsamhället till del behöver komma på plats – liknande de omsättningsstöd som finns för företagen. Stöden behöver också vara anpassade efter de ideella organisationernas uppbyggnad och verklighet – vilket de inte är i dag. Ett exempel på detta är att stiftelser inte kunnat ta del av det projektstöd för bidrag till insatser för socialt särskilt utsatta som delats ut via MUCF, trots att ett stort antal av civilsamhällets organisationer bedrivs just i stiftelseform. Konsekvensen blir exempelvis att Ersta diakoni kan ta del av stöd, medan Bräcke diakoni inte kan det – trots att de två verksamheterna liknar varandra vad gäller historia, värdegrund och verksamhet. Detta är naturligtvis inte rimligt. Kristdemokraterna kräver att regeringen nu agerar för att hela civilsamhället ska få stöd.

Kristdemokraternas tillkommande reformer våren 2021

Reformer för att bryta långtidsarbetslösheten

Drygt 187 000 personer var långtidsarbetslösa i början av april. Det är 21 procent fler än för ett år sedan, enligt Arbetsförmedlingens statistik. Den kraftiga tillväxten följer också en långsiktig trend med allt fler som står långt från ett arbete. Samtidigt har regeringen föreslagit få riktade åtgärder för att dämpa utvecklingen. Utöver initiala krisåtgärder, har arbetsmarknadsministern inte lagt fram några propositioner på riksdagens bord.

De grupper som drabbats hårdast är de som har en redan svag förankring på arbetsmarknaden, alltså personer som saknar gymnasieutbildning, personer födda utanför Europa och personer med funktionsnedsättning. Att på olika sätt stötta dem som står långt ifrån arbetsmarknaden i deras strävan att få ett arbete och en egen försörjning är mycket viktigt.

Enligt Arbetsförmedlingen sker en betydande riskökning för långtidsarbetslöshet redan efter tre månader i arbetslöshet. För en stor del av de som förlorade jobbet under 2020 är detta nu verklighet. Dessutom har tidigare ekonomiska kriser ofta lett till att matchningen på arbetsmarknaden försämrats, samt att den lägsta arbetslösheten blivit högre. Därför behöver åtgärder vidtas för att bryta utvecklingen med en stigande långtidsarbetslöshet.

Förstärkningar av nystartsjobben

Nystartsjobb är en subventionerad anställningsform som är riktad till långtidsarbetslösa. Den har enligt utvärderingar den bästa övergången till vanligt jobb, med en övergång till arbete för 30–37 procent av deltagarna. Samma siffra för regeringens egen reform, extratjänster, är 5 procent. Nystartsjobb gör att arbetsgivarens kostnad för en anställning blir väsentligt lägre och styckkostnaden för staten är – jämfört med extratjänsterna – hälften så stor.

I dag får en arbetsgivare som anställer en person äldre än 25 år som varit arbetslös i mer än 12 månader som huvudregel en subvention motsvarande ett belopp på en arbetsgivaravgift. Är personen 20–25 år ges stöd redan från 6 månaders arbetslöshet. Om personen varit arbetslös längre än två år kan både 2 och 2,5 arbetsgivaravgifter betalas ut som stöd. För nyanlända gäller som huvudregel 2,5 arbetsgivaravgifter.

Situationen med ett kraftigt växande antal långtidsarbetslösa kräver åtgärder. En sådan är att tillfälligt och kraftigt förstärka subventionen i nystartsjobben. Genom att förstärka subventionen i nystartsjobben blir reformen mer attraktiv för arbetsgivare och fler kan få chansen till ett arbete.

Fördubblad subvention i nystartsjobben:

- Subventionen höjs från 1 till 2 arbetsgivaravgifter redan vid 1 års arbetslöshet.
- Subventionen på 1 arbetsgivaravgift ges i stället redan vid 6 månaders arbetslöshet och gäller i ett år.
- För unga mellan 20–25 år gäller subventionen om 2 arbetsgivaravgifter redan från 6 månaders arbetslöshet.
- Vid arbetslöshet över 2 år ges 2,5 arbetsgivaravgift och för alla nyanlända och personer som varit arbetslösa i mer än 3 år höjs subventionen till 3 arbetsgivaravgifter.

- Stödet gäller upp till två år, som i dag.
- De förhöjda stödnivåerna gäller för anställningar tecknade de kommande 12 månaderna.

Enligt en studie från IFAU fördubblades inflödet till nystartsjobben när subventionen höjdes från 1 till 2 arbetsgivaravgifter 2009. När det gäller de långtidsarbetslösa finns det alltså anledning till att förstärka subventionen för att fler ska finna det attraktivt att anställa via nystartsjobb. Vi beräknar omkring 12 550 fler nystartsjobb inom befintliga grupper och ytterligare 27 400 nystartsjobb bland de som varit arbetslösa i 6 till 12 månader, utöver prognosen på 25 100 nystartsjobb under 2021. Utgifterna för nystartsjobben beräknas öka med ca 4,8 miljarder kr per år.

Det utökade stödet föreslås ges för tillkommande anställningar. Företag ska inte kunna säga upp personal som redan i dag har ett nystartsjobb för att tillgodose sig en större subvention för samma anställning. Därutöver ska företag som har aktiva subventionerade anställningar inte tillåtas att säga upp dessa för att anställa andra med högre subventionsgrad. För den nya gruppen som får 1 arbetsgivaravgift redan vid 6 månaders arbetslöshet införs ett maxtak på utbetald lön som uppgår till 25 000 kronor, vilket därmed omfattar bl.a. de tio yrkesgrupper som har lägst medianlön. Taket införs för att stödet ska bli mer träffsäkert.

Dubbelt jobbskatteavdrag – jobbstimulans vid återgång till arbete

Svårigheterna för människor att gå från bidrag och arbetslöshet till arbete och egenförsörjning är påtaglig. Långtidsarbetslösheten ökar kraftigt och många kommuner har sett hög tillväxt i mottagandet av försörjningsstöd. För de som helt eller delvis går på bidrag är också margineffekterna höga, vilket gör att det lönar sig dåligt att gå från bidrag och ersättningar till arbete. Enligt Arbetsförmedlingen är de grupper som står längst från arbetsmarknaden personer med förgymnasial utbildning, utrikes födda, äldre och funktionsnedsatta.

Långtidsarbetslöshet ger påtagligt större kostnader än annan arbetslöshet för både samhället och den enskilde. Dessutom är socialförsäkringssystemet utformat på ett sätt som gör att drivkrafterna att ta ett arbete försvagas. Därför finns det skäl att ge en extra ekonomisk stimulans för att få fler att ta ett jobb.

Kristdemokraterna har sedan tidigare föreslagit dubbla jobbskatteavdrag för dessa grupper, för att ge extra incitament att ta ett jobb. För långtidsarbetslösa har Kristdemokraterna föreslagit en modell med dubbelt jobbskatteavdrag i dubbelt så många månader som personen varit arbetslös. Antalet månader med dubbelt jobbskatteavdrag kan dock högst bli 24, oavsett tidigare arbetslöshet. Avdraget gäller vid alla inkomster upp till 26 000 kronor, och trappas av linjärt vid inkomster över 18 000 kronor. Vid en genomsnittlig lön på 20 000 kronor per månad vid heltid innebär det ett jobbskatteavdrag på ca 21 000 kronor per år.

Till följd av att inkomstskatteförändringar enligt lag endast kan ske per nytt kalenderår, och stimulansen som ett dubbelt jobbskatteavdrag innebär behöver införas omgående, föreslår vi en tillfällig jobbstimulans som bygger på samma modell som ett dubbelt jobbskatteavdrag:

Jobbstimulans

Kristdemokraterna föreslår en jobbstimulans som ger ett inkomstbidrag likt ett dubbelt jobbskatteavdrag, upp till 2 324 kronor per månad. Stimulansen fungerar som ett inkomstbidrag när en långtidsarbetslös tar ett arbete, och minskar marginaleffekterna av att gå från försörjningsstöd. Den som tar ett deltidsarbete och får 12 000 kronor i inkomst, får ca 1 100 kronor i jobbstimulans. Vid 26 000 kronor i månadsinkomst erhålls den maximala stimulansen på 2 177 kronor i mån. Inkomster högre än det får ingen högre jobbstimulans. Stimulansen ges i som längst 24 månader.

Vår bedömning är också att kombinationen av en stimulans motsvarande dubbelt jobbskatteavdrag, tillsammans med ökade subventioner i nystartsjobben kan få god effekt då både utbud och efterfrågan stärks.

Omkring 27 900 långtidsarbetslösa förväntas motta jobbstimulansen under 2021 när de går från bidrag och ersättningar till arbete. Förslaget beräknas kosta 321 miljoner kronor 2021 för att sedan öka till ca 1–1,5 miljarder kronor de kommande två åren.

Det lönar sig att arbeta med jobbstimulansen

Ensamstående förälder med två barn halvtid	Försörjningsstöd	Jobb 24 000 kr
Bostadsbidrag	3 800 kr	1 400 kr
Försörjningsstöd	12 930 kr	
Lön efter skatt		18 859 kr
Jobbstimulans		2 030 kr
Inkomst	16 730 kr	22 289 kr

I tabellen framgår effekten på disponibel inkomst för en ensamstående förälder som har två barn på halvtid och som inte arbetar. I försörjningsstöd får personen ut 16 730 kronor och vid ett arbete på 24 000 kronor i mån ökar bara den disponibla inkomsten med ca 2 100 kronor. Med jobbstimulansen får personen i stället ut 5 559 kronor mer.

Tillfälligt handledarstöd

Till följd av företagens ekonomiska problem, tillsammans med omställningsbehovet i pandemins spår, prioriteras i huvudsak de mest kritiska funktionerna i många företag. Då finns det sällan tid eller pengar för att ta in personer som behöver lära sig jobbet.

I dag ges inget handledarstöd till företag som anställer via nystartsjobb, till skillnad från exempelvis extratjänster. Samtidigt är det mycket viktigt att få igång dessa subventionerade anställningar. Samma sak gäller för arbetspraktik. Arbetspraktiken innebär att den arbetssökande provar på att arbeta på en arbetsplats för att få yrkesorientering, yrkespraktik, arbetslivserfarenhet eller för att behålla och stärka sin yrkeskompetens.

Åtgärden har lyfts fram av både Arbetsförmedlingen och Omstartskommissionen som viktig för att få tillbaka människor i arbete. Men arbetspraktik kräver handledare och företagen får ingen ersättning för detta. Detsamma gäller för nystartsjobben. För att tillfälligt underlätta denna typ av arbetsmarknadsåtgärder anser Kristdemokraterna att det bör införas ett tillfälligt handledarstöd för anställningar som tecknas under de kommande 12 månaderna. Stödet ska ges under de första sex månaderna.

Handledarstödet är 3 000 kronor per handledare och månad. Kristdemokraterna avsätter 71 miljoner kronor, vilket motsvarar stöd till ca 2 000 handledare. Stödet ska främst gå till personer som är i särskilt behov av detta.

Stöd till arbetsintegrerande sociala företag

Arbetsintegrerande sociala företag (ASF) tar sedan många år emot personer som har svårt att integrera sig på arbetsmarknaden. Det övergripande ändamålet är att genom arbete och delaktighet integrera människor i samhälle och arbetsliv. Nyanlända, personer med viss nedsatt arbetsförmåga eller lättare funktionsnedsättningar är vanliga målgrupper. Under 2019 uppskattades det finnas omkring 3 000 sociala företag i Sverige. Behovet av arbetstillfällen och stöd har nu ökat, och därför krävs ett särskilt stöd för ASF, så att de kan expandera verksamheten.

Kristdemokraterna vill utöka stödet till ASF genom att fortsätta lägga medel på verksamhetsbidrag till handledare och verksamhetsledare, säkra och utöka de platser som finns på dessa företag i dag och för de nya som startas upp.

Av de som arbetar i företagen har 29 procent utländsk bakgrund, vilket är 7 procent högre jämfört med hela arbetsmarknaden. Andelen med förgymnasial utbildningsnivå är större bland personer med utländsk bakgrund, 27 procent jämfört med 16 procent för de med svensk bakgrund.

Kristdemokraterna menar att ASF bör stödjas och byggas ut. Behovet av åtgärder för de med långtidsarbetslöshet eller låg utbildningsnivå ökar och många nyanlända skulle kunna få en start på arbetsmarknaden via en ASF.

Kristdemokraterna föreslår därför ett utökat verksamhetsbidrag till handledare och verksamhetsledare med 300 miljoner kronor. Stödet bör betalas ut med 5 000 kronor per månad och handledare, vilket innebär stöd till 5 000 handledare. Stödet betalas ut till de som utökar verksamheten och sänker därför trösklarna för att anställa en till och därmed bereda plats för fler jobb för målgruppen.

Svensk sjukvårdspersonal behöver återhämtning

Drygt ett år efter pandemins början fortsätter larmrapporterna från sjukvårdspersonalen att komma in. Det handlar om sjukvårdsanställda som gör mycket långa pass med extremt kort vila däremellan för återhämtning.

Arbetsituationen skapar otillräcklighet, oro och ångest. För att inte tala om ren utmattning. Det handlar nu om en period på över ett år som detta har pågått och det finns risk att personal säger upp sig för att få ledigt.

Slitet har under det gångna året varit omänskligt. Och under tiden har det vanliga livets glädjeämnen fått stå tillbaka. Gamla föräldrar som man inte kan träffa, inställda aktiviteter med barnen, närståendes födelsedagar som fått firas på avstånd eller inte alls. Det är lätt att skriva ”håll i och håll ut” på Facebook. Men för vårdens kämpar är det inte en slogan, det är hård vardag sedan mer än ett år tillbaka.

Frågan är hur länge till de klarar att hålla ut. Deras insatser så här långt har varit heroiska, men alla människor behöver vila och alla människors ork har en gräns. Den hemska sanningen är att vi inte vet hur länge pandemin varar, men vi vet att vårdspersonalen inte kan pressas så här hårt hur länge som helst. Redan nu är många vårdanställda sjukskrivna, redan nu säger personal upp sig i ren desperation.

Samtidigt finns det en kategori i samhället som både har rätt kompetens och erfarenhet men som av olika skäl arbetar med annat. Enligt Vårdförbundet har 13 200 sjuksköterskor lämnat yrket och ur denna grupp bör det gå att rekrytera temporär personal. Där finns potential att tillfälligt rekrytera tillbaka personal till sjukvården.

Ersätt arbetsgivare som lånar ut medicinskt utbildad personal

- Uppmana och be personer med medicinsk utbildning men som arbetar utanför sjukvården att under en begränsad period återvända och arbeta inom vården.
- Företag vars personal temporärt lämnar dem för att arbeta inom vården ska få ersättning från staten och arbetstagare som temporärt gör en insats ska tjäna mer pengar.
- Ge socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med regionerna administrera anmälningar och matcha med där behoven är som störst. (Omförflyttningar av personal inom vården kan innebära att mindre kritisk vård behöver personal. Det skulle kunna mötas av det här förslaget också.)
- Den arbetsgivare som lånar ut personal blir ersatt av staten för 120 procent av den minskade arbetstiden. Kravet är att den anställde arbetar på en vårdinrättning minst heltid.
- Arbetstagaren erhåller 50 procent av lönen från det gamla arbetet. Det blir alltså möjligt för personer att under den närmaste tiden tjäna upp till 1,5 inkomster. Den första betalas av staten. Den andra av den arbetsgivare man temporärt arbetar hos inom sjukvården.

Kravet är att arbetstagaren är medicinskt utbildad och att den arbetsgivare man temporärt går till är en vårdgivare. Reglerna ska gälla till åtminstone den 1 januari 2022 för att skapa utrymme för att ordinarie personal ska kunna vara lediga.

Utbildningsmedel till Socialstyrelsen

En del av de medarbetare som kan komma tillbaka till sjukvården under några månader har befunnit sig utanför yrket en längre tid. Utbildningsbehovet måste bedömas från fall till fall av vårdgivaren. Det kan handla om personer som inte har något sådant utbildningsbehov till upp till ett utbildningsbehov på ett par veckor.

För att underlätta för så många som möjligt att kunna hjälpa till i vården avsätts 300 miljoner kronor för att Socialstyrelsen ska kunna anordna utbildningar på lämpliga platser i landet. Syftet med utbildningarna är att repetera kunskaper så att startsträckan för den som går in i vården temporärt ska bli så kort som möjligt.

Under denna utbildningstid ska dessa personer få samma lön som man erhåller som temporärt anställd av vårdgivarna. För detta ändamål avsätts 100 miljoner kronor till regionerna.

Återhämtning för vårdpersonal

Under pandemin har ett antal vårdanställda tvingats till extrema ansträngningar både mentalt och fysiskt. Man har tvingats arbeta orimligt länge med extremt korta avbrott vilket i sig är mycket slitsamt. Därutöver är det en stor påfrestning att vara borta från anhöriga på det här viset en längre tid.

- Alla medarbetare som under pandemin arbetat under extrema förhållanden ska under 2021 erbjudas en månads sammanhållen ledighet.
- Ledigheten blir möjlig om det föregående förslaget om ersättningar till arbetsgivare som lånar ut personal kan genomföras och fungera.

Det finns många personalkategorier som slitit hårt under lång tid. Vilka medarbetare som kan komma ifråga måste ytterst avgöras av arbetsgivarna som vet vad som skett på arbetsplatsen.

Beräkning

Antag att 40 procent av de 13 200 sjuksköterskor som i dag inte arbetar i vården och deras arbetsgivare ställer upp i fyra månader i genomsnitt. Det skulle innebära att ca 21 100 arbetsmånader i sjukvården uppstår, vilket skulle göra det möjligt att ge 21 100 vårdanställda en månads ledighet.

Om de icke vårdanställda sköterskorna som går in i vården har en genomsnittlig inkomst på 38 000 kronor per månad blir kostnaden för staten cirka 1,3 miljarder kronor.

Om de sjukvårdsanställda som får ledigt likaledes har en genomsnittlig inkomst på 38 000 kronor blir kostnaden för ledigheten knappt 1,1 miljarder kronor.

Sammantaget skulle det kosta 2,3 till 2,4 miljarder kronor att både hyra in 5 280 vårdanställda i fyra månader samt ge en månads ledighet till 21 100 vårdanställda.

Vad kostar sjukskrivningar?

Enligt en överslagsberäkning gjord med hjälp av underlag på försäkringskassans hemsida kostar 100 procents sjukskrivning i 90 dagar ungefär 73 000 kronor för arbetsgivaren och 77 000 kronor för Försäkringskassan. Lönen uppgår i beräkningen till 38 000 kr per månad.

I denna siffra har inte kostnad för vikarie räknats in. Om vikarier antas vara 20 procent dyrare än den ordinarie personalen pga ökad handledning och att inhyrd personal är dyrare för att den är tillgänglig motsvarar kostnaden för de två ovanstående förslagen ungefär 13 000 sjukskrivna i tre månader.

Hur mår Sverige efter krisen? Åtgärder för att mota en ohälsoskuld

Pandemin har inneburit att ohälsoskulden i Sverige har vuxit. Vårdköerna har blivit dramatiskt längre, vilket innebär risk för att åkommor blir än värre under tiden patienten väntar på vård. Dessutom har pandemin i sig orsakat stress och oro hos många – över ekonomin, hälsan och framtiden. Restriktioner har ofta inneburit social isolering, och färre möjligheter till fysisk aktivitet som är viktigt både för den fysiska och psykiska hälsan. Inte minst för många äldre och för barn och unga har situationen varit mycket ansträngande. Det finns även en oro, utifrån erfarenhet i tidigare kriser, för att den psykiska ohälsan och självmordsstatistiken ska öka när krisen väl är över.

Världshälsoorganisationen har konstaterat att "(h)ela samhällens mentala hälsa och välbefinnande har påverkats allvarligt av krisen. Det är av största vikt att frågan hanteras med hög prioritet." IFAU har i en forskningsöversikt konstaterat att "pandemin

påverkar många barn och unga negativt. Särskilt drabbade är barn och unga från redan utsatta miljöer, med svag socioekonomisk bakgrund och svagare socialt skyddsnet.”

Bris har under 2020 sett en markant ökning i antalet samtal från barn som handlar om ångest, nedstämdhet, familjekonflikter och fysiskt och psykiskt våld. Generation PEP har gjort en undersökning där 1 av 5 barn svarar att de rört sig mindre under pandemin och nästan 1 av 3 svarar att de har haft mer skärmtid under pandemin.

Vi vet också att många, inte minst äldre över 85, var ensamma före pandemin, med stora konsekvenser. För dem har tillvaron i många fall nu blivit värre, och många ytterligare har kommit att drabbas av ensamhet i samband med besöksförbud på äldreboenden och uppmaningarna till självisolering för personer över 70 år. Folkhälsomyndigheten har i en rapport kring äldres hälsa under pandemin konstaterat att ”(o)ro och ångest har ökat inte minst bland dem som har en psykiatrisk diagnos”.

Nya siffror från SCB för 2020 visar också att ofrivillig ensamhet är ett stort problem som drabbar många – och den högsta andelen ensamma fanns bland arbetslösa personer. Var femte arbetslös kände sig ensam för det mesta eller hela tiden under de senaste fyra veckorna, och var tionde kände sig ensam hela tiden. Bland dem som hade arbete var motsvarande andelar 3 procent och 1 procent. När arbetslösheten nu skjuter i höjden så växer problemet.

Under krisen har fokus av nödvändighet varit här och nu för att klara av akuta problem, exempelvis inom vården. Men nu menar Kristdemokraterna att det är dags att vi, samtidigt som vi fortsatt hanterar pandemin, lyfter blicken och förbereder inte bara för en kickstart av ekonomin, utan även för att människors hälsa och välbefinnande ska stärkas. För att göra det behövs förebyggande åtgärder på flera nivåer – samhället behöver dimensionera upp sin kapacitet för att hjälpa människor på fötter igen, både vad gäller fysiska och psykiska behov. Alla verksamheter – kommuner, regioner, civilsamhället – behöver nu göra sitt för att hjälpa de som mår dåligt här och nu, men också för att förebygga en kraschlandning efter krisen. Kristdemokraterna föreslår därför ett antal åtgärder.

Hälsa och aktivering för barn och unga

- **Stärkt elevhälsa:** Vi vill införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje dag. Vi vill också att behovet av samtal om fysisk aktivitet för barn och unga kartläggs. Socialstyrelsen rekommenderar att hälso- och sjukvården ökar antalet rådgivande samtal till unga under 18 år som är otillräckligt fysiskt aktiva. Kristdemokraterna föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta nästa steg, där de uppdrar åt elevhälsan att analysera de lokala behoven och att ge förslag på vilka åtgärder som bör sättas in, där samtal med barn och föräldrar kan utgöra en del. Vi avsätter 300 miljoner kronor per år för en stärkt elevhälsa.
- **Inför fritidskort till alla barn mellan årskurs 2 och 9, laddat med ett ekonomiskt stöd för deltagaravgifter i ledarledda aktiviteter i det svenska föreningslivet, samt kulturskolan.** Stödets storlek varierar mellan 500–2 400 kronor per barn och år, utifrån hushållets ekonomi. Vi avsätter 850 miljoner kronor per år för ändamålet.
- **Ökat nationellt stöd till barnrättsverksamheter som t.ex. Bris.** Deras stödlinjer är nödvändiga för att fånga barns oro och för att ta reda på vad som behövs. Vi avsätter 50 miljoner kronor årligen i två år i ett riktat stöd.

Gemenskap och aktivering för äldre

- Inför äldresamtal i alla kommuner. Samtalet kan guida till gemenskapsmöjligheter inom civilsamhället, och ger en kontakt till kommunen. Äldresamtalen ger också en möjlighet att upptäcka medicinska behov i tid – så att allvarigare hälsotillstånd kan undvikas. Vi avsätter 160 miljoner kronor per år för dessa samtal.
- Förläng och utöka satsning på att motverka äldres ensamhet, som regeringen väljer att avsluta nästa år. Medlen går till föreningar och organisationer för arbete och verksamhet som syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering, inklusive ringlinjer och samtalsstöd riktat till äldre. Vi avsätter 30 miljoner kronor per år.
- Fördubbla Äldrelyftet. Många äldre har varit isolerade under pandemin och därmed inte kunnat vara lika fysiskt aktiva som annars. I samverkan med idrottsrörelsen och de nationella pensionärsorganisationerna vill vi därför satsa på Äldrelyftet – vilket kan förbättra livskvaliteten, öka hälsan, minska risken för fallolyckor och samtidigt främja gemenskap och sammanhang. Vi avsätter 40 miljoner kronor per år.

Vårdreformer och stärkt civilsamhälle

Utöver de stöd som riktas särskilt till barn och unga och till äldre, vill Kristdemokraterna tillgänggöra vården för alla, och stärka civilsamhällets organisationer som utgör en viktig del i att mota ohälsa.

Förstärk arbetet med fast läkarkontakt i primärvården

En fast läkarkontakt i primärvården möjliggör rätt vård till rätt person, eftersom läkaren tidigt kan göra bedömning kring vilken vård patienten behöver och hantera remisser och sammanhållen vård utefter detta. Det minskar risken för att fel vård ges, och ”onödiga” vårdbesök eller behandlingar sätts in. Dessutom gör det att vägen in till vården blir tydlig för patienten. Detta gäller även vid psykisk ohälsa, då primärvården oftast är vägen in till hälso- och sjukvården även där. Det finns också en hög grad av samsjuklighet mellan fysiska och psykiska besvär, vilket gör att primärvården är bäst lämpad att hantera dessa patienter i ett första skede. I primärvården görs en första bedömning, ges stöd till egenvård och, om så bedöms behövas, behandlande insatser – antingen på primärvårdsnivå eller via remiss till annan del av hälso- och sjukvården. Trots att rätten till fast läkarkontakt har funnits sedan 2010, är det bara en av fyra patienter som har en fast läkarkontakt i dag, och regionernas arbete med detta varierar. Vi vill därför införa ett prestationsbaserat bidrag till de regioner som förbättrar eller redan uppnår en god nivå vad gäller att förse patienter som vill med en fast läkarkontakt. Arbetet ska följas upp av Socialstyrelsen inom ramen för deras arbete med uppföljning av omställningen till en mer nära vård, enligt deras eget förslag. Stödet bör uppgå till 500 miljoner kronor för 2022, 800 miljoner kronor för 2023 och 1,2 miljarder kronor för 2024.

Fortbildning om psykiska vårdbehov i primärvården

Kristdemokraterna vill även införa en ny utbildningsinsats kring psykiska vårdbehov i primärvården. Primärvården har redan i dag ett brett uppdrag vad gäller både somatiska och psykiatriska vårdbehov. Nyligen har dock riksdagen förtydligat, på initiativ av Kristdemokraterna, att hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser ska inkluderas i primärvårdens uppdrag. Utredningen God och nära vård – Rätt stöd till

psykisk hälsa har föreslagit ett ytterligare förtydligande genom att psykiska vårdbehov skrivs in som del av primärvårdens grunduppdrag i hälso- och sjukvårdslagen. I samma utredning konstateras att ”många professioner är, i olika grad, involverade i primärvårdens arbete med psykisk ohälsa. Primärvården med sitt breda uppdrag är den vårdnivå som har bäst förutsättningar att med ett holistiskt synsätt vara första vårdnivå för människors såväl fysiska som psykiska vårdbehov. För att kunna göra detta på ett ändamålsenligt sätt krävs dock en viss grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och bemötande hos alla som arbetar inom primärvården.” Utredningen gör bedömningen att det finns behov av kompetenshöjning brett hos primärvårdens personal med anledning av detta. Vi avsätter därför 300 miljoner kronor per år för 2021 och 2022, i syfte att regionerna ska analysera behovet av och genomföra utbildningsinsatser för primärvårdspersonal om psykiska vårdbehov.

Skriv ut gemenskap på recept

För många kommer gemenskapen naturligt när man längtat efter att umgås och äntligen får det. Men för andra har en lång tids isolering inneburit att man tappat kontakt med omvärlden och har svårare att hitta tillbaka till gemenskap. Social aktivitet bör kunna skrivas ut på recept inom sjukvården – något som testats med framgång i Storbritannien. Samarbete med civilsamhällets organisationer blir här viktigt. Liknande åtgärder finns redan i dag gällande t.ex. fysisk aktivitet på recept (FaR).

Krisstöd anpassade efter civilsamhället

Det är avgörande med ett aktivt och starkt civilsamhälle efter krisen. Regeringen har inte prioriterat det breda svenska civilsamhället – ideella hjälporganisationer, kyrkor och samfund, scouter och friluftsliv, genom krisen. I stället har de fokuserat på vissa sektorer som kultur och idrott, medan andra fått ett mycket litet eller inget stöd. Exempelvis har stiftelser inriktade på socialt arbete blivit utan krisstöd. Kristdemokraterna har drivit krav om en civilsamhällesakut och ökat stöd till det breda civilsamhället, och lyckades få riksdagen att kräva detta av regeringen. Men regeringen har ännu inte fullt ut svarat upp mot detta, det måste nu ske.

Förstärk stödlinjer

Civilsamhällets stödlinjer har fått bära en tung börda under pandemin, med ett ökat tryck av människor som söker hjälp för sitt psykiska lidande. Kristdemokraterna skjuter därför till medel för att förstärka stödlinjer såsom Jourhavande medmänniska, Jourhavande präst, och Minds självmordslinje. Vi avsätter 40 miljoner kronor per år 2021 och 2022 i ett riktat stöd för detta ändamål.

Inför en nationell vårdförmedling

De allt längre vårdköerna drabbar patienter hårt, både de med fysiska och psykiska besvär, och risken är att de blir allt sjukare ju längre de väntar på vård. Kristdemokraterna vill därför att patienter ska ges rätt att söka vård där ledig kapacitet finns. Vi föreslår att en nationell vårdförmedling inrättas för att använda tillgänglig kapacitet till de patienter som väntat olagligt länge. Staten sänder ut förfrågan om ledig kapacitet och en sammanställning över tillgänglig vård upprättas. Den som väntat mer än 90 dagar på operation eller mer än 90 dagar på specialistvård ges möjlighet att använda denna

kapacitet. Den vård som ges genom nationella vårdförmedlingen finansieras av hemregionen. Vi tillför även 1 miljard 2021 och 2 miljarder 2022 för att finansiera systemet samt ge ekonomiska incitament att beta av vårdskulden.

Säkerställ att utbetalade medel kommer till användning

Regionerna och kommunerna har fått stora generella statsbidrag under 2020 och 2021 som betalats ut för att ökade vård-, omsorgs- och andra behov som uppstått med anledning av coronapandemin ska kunna hanteras. I flera regioner och kommuner har medlen inte använts i sin helhet under det år de betalats ut, varför det i flera fall har uppstått stora överskott för 2020, vilket också förväntas bli fallet för 2021. Kristdemokraterna anser att det är angeläget att dessa medel kommer till användning i verksamheten. Det finns i dag möjlighet för kommuner att, enligt balanskravet i kommunallagen, under synnerliga skäl inte behöva reglera ett underskott inom tre år. Hanteringen av pandemin kan anses vara ett sådant synnerligt skäl, och kommunerna och regionerna kan själva besluta att det ska betraktas som sådant. För att kommuner ska kunna använda överskottet från 2020 bör de alltså budgetera för underskott kommande år. Vi anser att dessa underskott, som säkerställer att överskott från 2020 kommer till användning, till del bör finansiera ovan reformer.

Stärkt kvinnofrid

Sverige behöver effektivare brottsutredningar. För tio år sedan, 2011, var medelgenomströmningen för ett ärende som lämnades till åklagare 80 dagar. Därefter vände det skarpt uppåt och de senaste tre åren har den siffran legat omkring 120 dagar, alltså 50 procent högre än i början av förra decenniet. Detta sammanfaller med en period där brottslighetens allvar enligt ett så kallat brottskadeindex skjutit i höjden och fler brott anmäls.

Enskilda brottsutredningar kan kräva stora resurser på grund av omfattande och komplicerat material. Detta gäller inte minst utredningar i gängmiljö, där vittnen ofta saknas och det råder en tystnadskultur bland de inblandade. Inte sällan krävs det omfattande bearbetning av tekniskt material för att hitta bevis. Även internetrelaterad brottslighet ökar och omfattar allt mer material. Det gäller inte minst sexualbrott på internet. I ett aktuellt fall i Mellansverige satt en hel avdelning med utredare och koncentrerade sig på två fall, medan omkring 200 fall låg öppna.

Sammanlagt ligger omkring 135 000 ärenden öppna hos polisen. Detta är förvisso en avsevärd minskning jämfört med de två tidigare åren, men det finns skäl att anta att coronapandemin haft en tillfällig positiv inverkan på polisens resursfördelning. Till exempel har inställda evenemang, färre demonstrationer, färre ordningsstörningar och, stängda nattklubbar möjliggjort att polisen kunnat flytta resurser.

Att få till effektivare brottsutredningar är viktigt inte minst i arbetet att bekämpa mäns våld mot kvinnor – något som ännu en gång hamnat i fokus, nu utifrån den tragiska bakgrunden fem kvinnor mördats den senaste tiden av män som de haft en relation med.

Enligt nationella trygghetsundersökningen har andelen personer som säger sig ha blivit utsatta för misshandel ökat. Bland tjejer 16–24 år är det 6,4 procent som uppger att man blivit misshandlad det senaste året. Ett annat självrapporterat brott som är

vanligare bland yngre kvinnor än andra grupper är hot. Hela 13 procent av unga kvinnor 16–24 år säger sig ha blivit hotade det senaste året.

Det behövs en kraftsamling för att stoppa våldet mot kvinnor. Vi kan inte acceptera att kvinnors trygghet försämras och att unga tjejer utsätts för misshandel och hot. Kristdemokraterna har under lång tid föreslagit en rad åtgärder på området – inte minst har vi tillskjutit stora resurser till polisen och resten av rättssamhället i våra budgetmotioner – och i denna vårmotion kommer vi med ytterligare förslag för att stärka kvinnofriden.

Ökade resurser till kvinnojourerna och brottsofferjourerna

Kvinnjourerna runt om i landet tar i dag ett stort ansvar. Majoriteten av kvinnojourerna har skyddat boende, där vuxna och barn kan bo och få stöd under en begränsad tid. De erbjuder stödsamtal i sina lokaler och på chatt, telefon och mejl samt stöd i kontakt med t.ex. polisen, socialtjänsten, familjerätten och rättsväsendet.

Deras stora utmaning är att få arbetet att gå runt ekonomiskt och att den administrativa bördan har ökat vilket leder till att det tar tid från arbetet med att stödja de utsatta. Kristdemokraterna vill därför öka medel till kvinnojourerna men samtidigt säkerställa att detta utökade stöd inte innebär att kommuner drar in medel för att köpa jourboendeplatser.

Regeringen har i två ändringsbudgetar skjutit till ökade medel till kvinnojourerna men Kristdemokraterna anser att den senaste tidens händelser visar att behovet av trygga platser för hotade kvinnor är stort och föreslår att 20 miljoner kronor tillskjuts för 2021. Vi kommer att återkomma i samband med budgetpropositionen i höst om anslaget 2022–2024.

Likaså behöver stödet till brottsofferjourerna öka från halvårsskiftet med 20 miljoner kronor.

Trygghetspaket till hotade kvinnor

Det skyddspaket som hotade kvinnor kan få i dag räcker inte. För att säkerställa hotade kvinnors trygghet och säkerhet ska de kunna erbjudas ett trygghetspaket bestående av larm, rätt att bära och använda pepparsprej samt erbjudande om träning i självförsvar. För att kunna använda pepparsprej ska utbildning i hantering genomgå. Självförsvar handlar i grunden om mycket mer än att lära sig metoder för att handgripligen skydda sig mot anfall. Det första ledet innebär att ge självförtroende och stärka skyddet av den egna integriteten.

Kristdemokraterna vill förstärka Polismyndigheten med 30 miljoner kronor per år för att kunna bistå hotade kvinnor med larm, pepparspray och kurser.

Återanställ pensionerade poliser

Ett sätt att snabbt stärka den brottsutredande verksamheten är att återanställa pensionerade utredare. De senaste tre åren har omkring 400 poliser och 200 civilanställda gått i pension varje år. Erfarenheter från region Stockholms särskilda grupp med återanställda pensionerade poliser indikerar att en satsning kan ha stor effekt. Pensionärsgruppen består av 16 pensionerade poliser som i snitt arbetar tre dagar i veckan. Gruppen utreder främst mordförsök, grov misshandel, grova vapenbrott, grova våldtäkter, grov utpressning och grova narkotikabrott.

Sedan start våren 2019 har gruppen redovisat 61 ärenden till åklagare, 98 ärenden nedlagda eller överlämnade till annan enhet, 67 ärenden pågående. Det har utdömts 61 år och 7 månader fängelse, 1 dömd till sluten psykvård.

Den kunskap och erfarenhet som dessa rutinerade poliser besitter är guld värd och behöver tas till vara bättre i arbetet med att bekämpa och beivra brott. Fler skulle kunna återanställas eller vara kvar i tjänst längre, om möjligheten fanns. Intresset är stort bland poliser som närmar sig pensionsåldern, men tyvärr räcker inte resurserna till enligt uppgifter från polisen.

I exempelvis polisregion Nord saknas budgetmedel. Bedömningen är att omkring 10–20 polispensionärer skulle kunna timanställas om de ekonomiska förutsättningarna fanns för det och det skulle göra stor nytta för att öka trycket i utredningsmaskinen. Vidare skulle mer kunna göras i polisregion väst om det fanns mer medel. Detta är exempel från två stora polisregioner och vår bedömning är att behoven finns i hela landet.

Det är också angeläget att Polismyndigheten i högre grad beviljar delpension för att förhindra att kompetens försvinner ut ur organisationerna i förtid. I dag slutar flera poliser i förtid eftersom de inte beviljats deltid. Poliser som går ner i deltid kan stanna kvar längre i tjänst och utgör på så sätt en värdefull resurs.

Kristdemokraterna vill se en riktad satsning för att locka tillbaka pensionerade poliser som arbetat som utredare, då de många utredningar om mord och skjutningar sväljer allt för mycket resurser. Vi vill göra en riktad satsning och erbjuda pensionerade poliser upp till en 50-procentig löneökning för att återkomma till yrket och arbete med grova våldsbrott. På flera platser runt i landet har polisen försökt locka tillbaka pensionerade, erfarna utredare för att kunna lösa fler och mer komplicerade brott. Kristdemokraterna menar att detta bör utökas. Inte minst gäller det platser som snabbt kan drabbas av upptrappade kriminella konflikter eller lokala brottsvågor. Pensionerade utredare kan arbeta mer flexibelt och kallas in när det kommer en puckel av svåra fall att utreda och där agera stöd.

I höstbudgeten för 2021 avsatte vi 100 miljoner kronor årligen 2020–2021 för detta. Det vill vi nu öka till 150 miljoner kronor per år för 2021–2023 (halvårseffekt 2021). Pensionerade utredare med stor erfarenhet skulle bl.a. kunna stärka polisen i arbetet mot våld i nära relationer.

Ebba Busch (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Hans Eklind (KD)

Andreas Carlson (KD)

Camilla Brodin (KD)

Mikael Oscarsson (KD)